کۆمپانیا دیاریی میدیایی.. ئامادەکردنی : کارزان عزیز عبدالرحمن

پــڕســت:

پێشکی
ئەرستۆ
ژیانی ئەرستۆ
هەڵوێستەکانی کاری لای ئەرستۆ
پەیوەندی نێوان فەلسەفەو پەروەردە لای ئەرستۆ
دادپەروەری لای ئەرستۆ
ئەدەب و بەهاکانی ئەرستو
پەیوەندی لازوەل
چەمك و بەکارهێنان
شیکردنەوەی توخمی پرسیار
چەمکی جۆگرافیاکان
کاریگەری و پێشکەوتنەکان
شانۆ
شانۆی ویقار
شانۆ
ژیانی تاکە کەس
بەرنامەی شەنجەکەی شانۆ
سەرچاوەکان

پێشکی

ئەمە هەرکاتێك بمانەوێ باسی فەلسەفە بکەین ئەبێت سەرەتا بزانین فەلسەفە چیە؟ فەلسەفە ووشەیەکی یۆنانیە کە بە دوو چەمك پێك دێت مانایی خۆشەویستی و دانایی دێت واتە خۆشویستی بە زانست و زانیاری بەیەکەم جاریش لالایەن یۆنانیەکانەوە سەری هەڵداوە هەمووکات هەوڵی ئەوەیان داوە کە زانستی مەعریفە بەفرۆشنەوە بەچینی خانەدانەکان لەم بەیندا سۆفیستایەکان دەسەلاتەکیان بەخەیان قەرخ کربووە ئەوەی چینی دەولامەند بوایە وەریان ئەگرد لەبەرامبەردا پارەیکی زۆریان لە وەرگرتن دووابەدوای ئەوە کاتێك کە سوکرت هاتە ئاراوە ئیتر زانین و زانین گۆشەی سەند بە تەواوی یۆنان بەنام یۆنانیەکان و

دەسەلاتی سپارتایەکان هەموو کات لەو بینەدا بوون کە ئایە سوکرات چینی گەنجان لەخشتە ئەبات بایە بریاریان دا لە سالە 399 پ .زائین فەرمانی ژەهرخواردنی بکراو لەناوچوو ئینجا ئەوەی کەهایە هەتا ئێستاش دەسەاتی یەنانی هەربەسەروەمابوو هەتا دوای مردنی سورکرات ئینجا ئەفلاتوون و ئەرستە هاتە ئاراوە بایە ئەرستە قوتتبی ئەفلاتوون بووە هەردووکیان بنەچیان بە سوکرات ئەگەرتەوە ئەفلاتوون خەی قوتابی سوکرات بووە ئینجا ئەرستە هات کی ئەویش بوو بە قوتابی لای ئەفلاوون بەلام ئەوەی وەك ئاشکرایە ئەرستە کەسکی زەر چەنبباز ببوە هەموکات خەی بگەورەزانیوە هاتە ئەوکاتش کەمامەستای ئەسکندەر مەکدەنی بوو وای زانی لەدوای مردنی مامەستاکەی ئەی کەن بە مامەستای ئاکادیمیاکەی لەج ئەفلاتوون کاتە ئەفلاتوون ئەمرت ئینجا سوکراتیش لە یەنان دەرکرت . زەر کەس لەمن زیاتر ئاشنای فەیلەسوفەکان چونکە زانست هەنگاوەکە بە بەرەو پەش چوون پەیوەست دەبت بە ئەزەلەتەوە بەنام لەنەوان ئەزەلەت و زانست دا بەرزەخەك بوونی هەیە کە بە هەردوولا شاراوەیەو کەوتتە بەرهەرشی ئەم دولاوە!ئەم بەرزەخش فەلسەفەیەزەرترین سەرنجمان پەداوئەوشتانەیە کەزانست ناتوانت وەلامیان بداتەوە…

ئەرستە

ئەریستە تایس سالە [384 ی پ.ز- 322 ی پ.ز] فەیلەسوفەکی یەنانی بوو ئەو قوتابی ئەفلاتوون بوو مامەستای ئەسکندەری مەزن بوو. نووسنەکانی زەر بابتی گرتتە خۆ،وەك [میتافیزیك، شیعر، شانە، مەسیقا، لەژیك، سیاست، حوکمت، ئەخلاق ،] هتد. هاوەە لەگەە ئەفلاتوون و سوکرات (مامەستای ئەفلاتوون) ئەرستە یەکەك بوو لەگرینگ ترین بناخەداەژانی فەلسەفەی ەژئاوایی.

ژیانی ئەرستە

پەناسەی فەلسەفەلەی ئەرستە

ئەرستەش بەم جەرە پەناسەی فەلسەفەی کردووە، کە خشویستی بە بە دانایی . دیارە ئەرستە تەنها لەووی زمانەوانی یەنانییەوە زانستی و زانیاریی گرینگەکان هەر ئەوەندە بوو بەنام ئەمە لەبەر ئەوەی زانست و زانیاریی زەر لەو سەردەمەی ئەرستە زیاتر کەکە بووە و کەوتتە بەردەست ئەو پەناسە کەنە کەن بووە و پەناسەی نە بە فەلسەفە دەبە هاوسنگ بە لەگەە ئەم سەردەمە نە یەدا کە پە بووە لە ەبباز و یاسای بیرسیاسی و کەلەَکەی زانیاری و زانستی و ئەزموون و پراکتیك و تەکنەلەژیا. واتە ئەمرە فەلسەفە لە بایی ئەوەی تەنها خشویستی بە بە دانایی دەبە بەرهەم هەنانی دانایی

بە بۆچوونی فیلسوفە، بە قۆناغێك بە دوایەکەکانی بژاوە پێش چوونی فیلسوفە، بابەتەکانی فیلسوفە بەم شێوەیە هاتن گۆڕاو سەرچاوەی گرتوون.

[هەڵکارەکانی کار لای ئەرستۆ]

[داهێنراو داهێنەر: خەسڵەتەکانی داهێنەر: پرسیار لەمبارەستی بوونی مرۆڤ: نیشانەکانی بوونی سەلماندنی داهێنەر:
پرسیار لە بوون، لەبوونەوەر، لەهۆش، لەچاکەلەزانین، لەجوانی، لە ڕاستی: خوودیی ڕاستی چییە:
چۆن بڕچی چاکە لەخراپ، ڕاست لە ناڕاست جیادەکرێنەوە: چۆن بیردەکرێنەوە: بیرکردنەوەچییەو دانایی چییە:
بەزانین هەمووشت دەزانین: چۆن دەزانین کەدەزانین .
دیارە هەر لە کۆنەوە زەربەی قوتابخانە فیلسوفیەکان بە ئەوپرسیارەی سەرەوە یان ڕوانگەی ئایینەکان هەبووە یاخود ڕوانگەی زانستی. بەڵام گرینگ ئەوەیە بە هەر ڕوانگەیەك بە فەیلەسوفەکان پرسیاری زۆر گەورە و گرانیان لەیارەی سرووشتی بیرو بۆچوونەکانیان وورووژاندووە و خستەتەڕوو.]
[پەیوەندی نێوان فیلسوفەو پەروەردە لای ئەرستۆ]
ئەرستۆ لای ڕاست ئەفلاتون لای چەپ کە مەبەست پێ قوتابخانەکانی یۆنانە
ئەرستۆش لە کتێبەکەی دا سیاسەت و پەیوەندی پتەوکەی نێوان بنەماتی نێوان فیلسوفەو پەروەردەی ڕوونکردۆتەوە، کتێبەکەی لەفیلسوفەی پەروەردەیەکاندا پراکتیکی دیدە فیلسوفەکەیەتی ئەرستۆ لە نووسینەکانی لە ژێر کاریگەری ئەفلاتووندا دەردەکەوێت ڕەنگە ئەویش لەوەدا خەی دەربخات کەهەردووکیان تورەن لە ئاست نەبوونی ئەرکەکانی دەوڵەت بە پەروەردە دڵنیان، لەبەر ئەوە دەبینین هەردووکیان تووڕن لە ئاست نەبوونی سیستەمێکی پەروەردەی گشتی یەکگرتوو لە ئەسینادا داوای ئەنجامدانی شۆشێکی گشتگیریان لە ڕێزەکانی پەروەردەی نەوەی ئایندەی ئەسینیەکاندا کردووە.
ئەرستۆ وەك لەقەك لەسیاسەت بە پەروەردەی دڵنیا و بە سیاسەتیش وەك هونەری ئاراستەکردنی کەمەگە دڵنیا بە شێوەیەك کەمەزنترین خێر بە مرۆڤایەتی بەرهەم بهێنی تێبینی کراوەکە ئەرستو فیلسوفە دابەش دەکات بە فیلسوفەی تیۆری و فیلسوفەی عەمەلی سیاسەتیش یاریەکە لە یاریەکانی فیلسوفەی عەمەلی کرداری . ئەرستو تێبینی ئەوەی کردووە کەسەرکەوتنی سیاستمەداران لە هەواڵنیاندا لەسەر بوونی ئەومادەە چاکە وەستاوە کە مامەڵەی لەگەڵدا دەکەن، واتە بوونی گەلێکی چاك بەمەش کار یەکەمی سیاستمەدار بووە بە

ئامادەکردنی هاوڕاتیان ئەرکی پەروەردەش پێگەیاندنی ئەم جۆرە کەمڵەیە لە هاوڕاتیان . پەروەردەیەکانی فەلسەفەی ئەرستە کاریگەری بووە بەسوودکانی دەزانین لێرەدا ئاماژە بەهەندێك لەم شێوەنواندە دەکەین: دیدی فەلسەفەی ئەرستو دەربارەی مرۆڤ شێوەنواری لە پەروەردەدا بەجەهەشتووە، بۆئەوە ڕێشتووە کە مرۆڤ لەدەروون و جەستە پێك هاتووە، دەروونیش لەسەر هەز پێکدێت: هووکی و ئاژەڵ و عاقڵماندا، مرۆڤیش بە عەقڵ لە ئاژەڵ جیادەکرێتەوە ئەم ئیمتییازەی ئەرستە بە مرۆڤکی بەخشیوە هانیداروە بە جەختکرنە سەر گرشەی فەزیلەتە عەقڵیەکان، ئەوش بەو پێیەی چند بەهایەکی بنەڕەتاری مرۆیین. لێرەدا گرینگدان لە لایەن عەقڵە لە پەروەردەدا لەبەر ئەوەی لایەنی گرینگی کەسێتی مرۆڤ.ئەرستو بروای بەقرنسیپێکی فەلسەفی هەیە کە پێ وایە بیرکردنەوە و لێبن نایەت لووتکەی ژیانی عاقڵیە و بەسەرخەی لەجەستە کاری خێی دەکات ئەم تیرانە یاریدەی نەمرکردنی ئەو بیرکە فەلسەفیەکرد کەقسە لە دوانیی پێنایە سرووشتی مرۆیی دەکات واتە ئەوەی کە مرۆڤ لە عەقڵ و جەستە پێکهاتووە، ئەم تێوانینە لە پەروەردەدا ڕەنگیداوەتەوە کە وایلکردووە بەلای گرینگدان بەلایەنی عەقڵیەکاندا بچێت فەلسەفەی ئەرستە ئامانجی گرینگدان بە فەزیلەت و چاکە بەشەریەتە جیاوازکان، فەلسەفەکەی فەزیلەتی بەشێوەیك دابەشکردووە کە بەرامبەری هەزکانی دەروونی مرۆیین و ئەم دابەشکاریینە لە پەروەردەدا ڕەنگیداوەتەوە لەبەر ئەوە دەبینین ئەرستە بەوای وایە کەنەفسی ووکیانە هیچ فەزیلەیکی لەوە سەرچاوە ناگرێت و لەبەرامبەر ژیانی منداڵیدایە، لێرەوە دەرك بەهاوکاری بیروباوەڕی ئەرستوو دەکەین سەبارەت بەوەی پەروەردە لە ڕێگای پێکهاتەکانی نەریتە چالاکەکانەوە، دەبە پێش پەروەردەی عەقڵ بکەوێ، لەبەرئەوەی ئەم پەروەردەیە کە لەگەڵ منداڵندا گونجاوە لەڕێگای نەریتەکانەوە بەهایی باڵاکانی ژیان لەعاقڵی ئەو منداڵدا لەسەرەتاکانی منداڵیەوە نەخش دەبێت.سەبارەت بەنەفسی ئاژەڵانیش یەکێتی یەکی دیکە لەو ئەفسانەیی فەزیلەی لەوە بەرهەم نایەت مەگەر لەژێر سەرپەرشتی و ڕابەرایەتی ئەو هەزە قسەکەر و فەزیلەتانەوە بەڵکو بچێت کە لەوەی دەردچێ و بریتین لە جوامێری و ریاکوتن و فەزیلەتە عاقڵیەکان لە هەزە قسەکەرەکانەوە سەرچاوە دەگرێت ئەم دیدی فەلسەفیە کاریگەری لەسەر پەروەردەش هەبووە بەپەروەردەیك کە عەقڵ مرۆڤ و ئەرستو فیلسوفکانیش دەگرێتەوە.

دادپەروەری لای ئەرستە

بەشکی زۆری فیلسوفان و لە ناویاندا ئەرستە دادپەروەرترین بە

گرینگی بەشی هەوشت دەزانن و لە هەمان کاتدا ئەوان دنیامان دەکەنەوە کەمیدانی ئەخلاق فراوان ترە لە مەیدانی دادپەروەری . ئەفلاتوون و ئەرستۆ هەردووکیان دادپەروەری بەچاکە فەزیلەتکی تایبەتی دەناسنین کە دەبێت لەچاکەی گشتی جیابکرێتەوە، ئەمەش ئەو جیاکارییە کە ئەمرۆ لە فیکرو فەلسەفەدا دەیبینین . بەنموونە ئەگەر بڕیار هەندێك کوشتن خراپییکی رەهایە، سیستەمی ئەخلاقی دەبێت چوارچێوەیەکی دیاری کراوی بۆ ماملەکردن لەگەڵ ئەوانەدا هەبێت کە لەناویانددا تووشی بەرژەوەندی ناکۆك یان دژ دەبین بەڵام چارمان نیە و دەبێت وەڵامی تایبەتمەندیمان بۆ هەر پرسیارێك هەبێت، کە کەسەکان دەبە چیبکەن. مەبەست لەو وەڵامانەیە کە دەکەونە ناو مەیدان و پرسی دادپەروەرییەوە،چەمکی دادپەروەری هەتا وردترو ڕۆشن تر پێناسە بکرێت..
دووجیاوازی بونیادی کە پەیوەندی بە عەدالەتەوە هەیە سنووورداری و فراوانی ماناکەی دیاری دەکەن. یەکەمین جیاوازی بڕیتییە لەو جیاوازیەی کە ئەرستو لە دەفتەری پێنجەمی ئەخلاقی، چاکەدا لەنێوان دادپەروەری دابەشکردن و دادپەروەری قەرەبووکردنەوە باسی دەکات . دادپەروەری دابەشکردنی مەبەست لەدابەشکردنی دارایییە لە نێوان ئەندامانی یەك کۆمەڵدا، ئەرستۆ بروای بە بنەمای بیاردانی ئەو بیروباوەڕە هەیە کە دەبێت لەگەڵ بوونەوەری هاوشێوەدا وەکو یەك ڕەفتاربکرێت و دەبێ دابەشکردنی دارایی و کاڵاکان یان دەبێت بەپێی شایستەیی بێت یان بەپێی حەق ئەو کەسانەی کە شایستەی بەشی یەکسانن دەبێت بەشی یەکسانیان بەربکەوێ و بە پێچەوانەشەوە کەسانێك کە شایانی بەشی نایەك سانن دەبێت بەشی نایەکسانیان وەربگرن . عەدالەتی قەرەبووکردنەوە پەیوەندی بەو بابەتانەوە هەیە کە لە ئەنجامی مامەڵەیی نەوان خەڵك پەیدا دەبێت وەکو دانوستاندن لە بازارِ یان لەشێوەکانی ئاوگەری دوولایەنە و هەموو پەیوەندی و دەرگیریەکانی مەدەنی و جەزایی سزایی . دادپەروەریی قەرەبووکردنەوەگرینگی دەدات بە یەکسان کردنی ئامانجی کاری بەویژدان و کاری بە ویژدان. مافناسی (ڕاستی ناسین) و چاکە لەبەرامبەر چاکەدا بەلایەنی گرینگەکانی دادپەروەری قەرەبووکردنەوە دەژمێرێ .. دووەمین جیاکردنەوە پەیوەندی هەیە بەو بابەتانەی (زەمینانەی) کە دادپەروەری تیا دەردەکەوێ. دادپەروەری یان لەناو تاك دایە یان دەربارەی دامودەزگایی گشتی و کۆمەڵایەتی یەکان، دادپەروەری بەشکە لەفەزیلەت و چاکەی تاك و کاریگەری دنیایی لەسەر کارو ڕەفتاری کەسەکان دادنێ. لێئاستی گشتی و دامەزراوەکانیشدا، دادپەروەری لە پیکهاتەی سەرەکی کۆمەڵگادا دەخرێتەو.

ئەدەب و بەهاکانی ئەرستو

تەوانینی ئەرستە بەرامبەر بە ئەدەب و بەهاکانی ئەدەب جیاوازی یەکی زۆری هەیە لەگەڵ تەوانی فەیلەسوف و ڕەخنەگرانی سەردەمی خۆی ئەوەگومانیش لەوەناکرێت کە لەگەڵ ئەرستودا ڕەخنە بەشێوەیەکی فەرمی دەستپێکردووە، چونکە ئەرستو یەکەم کەس بووە کتێبیکی ڕەخنەی نووسیوە هەربەیەکەم ڕەخنەگر دادنرێت دیدو تێروانینی ئەرستو بەرامبەر بە ئەدەب دیدو تێروانینکی ڕاستەقینەیە و ئەرستو پێی وایە کە ئەدەب گرینگی یەکی زۆری هەیە بە ژیانی مرۆڤ هەر ئەدەبیش دەتوانێت گوزارشت لە ڕاستەقینەی مرۆڤ و دەوروبەری بکات هەروەها لەدیدی ئەرستودا ئەدەب قریەتی لەشتەجوانەکان و ڕاستەقینەکان و بەهامرییەکان کاتەکیش ئەرستو دەیوێت وەلامی هەموو ئەوانە باتەوە کەوادەبنێن ئەدەب سوودی بە مرۆڤ نییەو پێیان وایە ئەدەب تەنها شتی خەیاڵییەو لاسایکردنەوە و چەند شتەکی تەدایە کە سوودەکی ئەوتۆیان نییە ئەرستو وەلامی هەموو ئەوانەی داوەتەوە هەم وەک ڕەخنەگرەک و هەم وەک فەیلەسوفەک دیدو تێروانینی خۆی لەبەرامبەر ئەدەب و گرینگی یەکی ئەدەب دەربیوە ..

پێیوەندی لازوەل

پێیوەندی لازوەل یەکەکە لە یەکەم و کاریگەرترین مەدەلەکانی پێیوەندی . لەسەرەتادا لەلایەن هاوەد لازوەل لەسالی [1948]
بەاوکرایەوە و پێیوەندی شی دەکاتەوە لە ڕووی، پێنج پرسیارە سەرەکیەکە: [کە، چی، دەێت، لە چی کەناڕەکدا، بە کە ، بۆچی کاریگەریەک] ئەم پرسیارە پێنج پێکهاتەی پرسەی پێیوەندیەکان هەددەبژێرین: [نەرەرەکە، پێیامەکە، کەناڕەکە، وەرگرەکە ،کاریگەرەکە] هەندەک لە تیەرەکان گومانیان دروستکردووە کەتایبەتمەندی بەفراوانی بەکاردەت وەک مەدەلی پێیوەندی دروست و لەجیاتی ئەوە بە هاوکێشەی لازوەل " پێناسەی لازوەل " یان بونیاد نانی لازوەل ناودەبات . لە سەرەتادا بەتایبەتی بە شیکردنەوەی پێیوەندییە جەماوەریەکان وەک: [ئادیە، تەلاڤزیۆن، ڕۆژنامەکان] هەڵگیراوە هەرچەندەک بەت بە بوارە جەراوجەرەکانی تر کاری پێکراوە و زۆر لە تیوری زانان وەک: مەدەلەکی گشتی لەپێیوەندی تەدەگەن، مەدەلی لازوەل هەشتا بەکاردەت ئەمرە کاریگەری لەسەر زۆرەک لە تیەریزانانی پێیوەندی دوای خۆی هەیە . هەندەک لەوان مەدەلەکیان فراوان کرد لە ڕەگەیی پرسیاری زیادەوە وەک: لەچی بارودۆخەکدا ؟ و بۆچی مەبەستەک ؟ ئەوانی تر وەک
خاڵی دەستپێک بە پێشکەشوتنی مەدەلەکانی خیان بەکاریان هێناوە . لازوەل زۆر جار ڕەخنەی دەگرێت بە سادەیی . ناڕازیەکی هاوبەش

ئەویە کە بۆ ئاشکرا باس لە ئەقڵی کاردانەوە یان کاریگەری دەکە ناکات لەسەر پرسەی پەیوەندی کردن تایبەتمەندیکی تر ئەویە کە کاریگەری ژاوەژاوی لە بەرچاو ناگرێت هەرچەندێك بێت، هەموو کەس رازی نییە لەگەڵ ئەم ناڕازیانەو پێشنیارکراوە کە بەشەویکی سەرکی لەسەر چەنتی پێشکەشکردنی مەدلی لازوملی و لێکدانەوە لایەن تیری زانکانی تروە جێبەجێ بکرێت و نێك بە داشتنی ئەسڵی لازوم .

[چەمك و بکارهێنان]

لازوم یەکێکە لە سەرەکیترین و کاریگەرترین مەدلەکانی پەیوەندی … 109 بەیەکەم جار لایەن هاڵد لازوڵ لە کتێبکی سالی [1948] پێکهاتەی پەوەندی لەکەمگەدا باوکرایەوە. ئامانجی ئەویە کە خوێندنی زانستی پرسەی پەیوەندیکردنکی ڕکبخرێت بە پرسەیکی [unidirectional] پرسەیکی یەك ڕەگایی مەدلی کرداری " 134 بیردزکی میدیایی کلاسیك بە شەویکی بڕیاوی بکاردێت لە پرسەی پەیوەندی کردن و شەوازیکی سادە، هێڵ و بە شەویکی شاراوە. لازوڵ پەیوەندیکان شیدکاتوە لە پێنج پرسیاری سەرکی: کێ، چی، دەڵێت، لەچ کەناڵکدا بکی و بچی زمانك و کاریگەری یەك . ئەم پرسیارانە ئاماژە بە بەهێزترین پێکهاتکانی پرسەی پەیوەندی کردن دکن کە پرسیاردکات دەربارەی ئەو کەسەی پەیامکی داشتووە و ناوەڕکی پەیامکە چییە؟ کەناڵکە شەوازی گەیاندنی پەیامکە لە نەرەوە بە وەرگرکە. کە ئاماژەیە بە وەرگری نامکە دکات .

ئەم دێتوانێت تاکە بێت یان بینەرکی گەورەترین بێت، وەك لەحاڵەتی پەوەندی بکەمەدا. کاریگەریکی دەرەنجامی پەیوزندیکە، بە نموونە، کە ئامادەبووان قایل بوون بە قبووکردنی ئەو تروانینیەی کە لە پەیامکدا دەری خرابوون . ئەوە دێتوانە ئەو کاریگەریکان لە خۆ بگرێتەوە کەلایەنەرکنەبوو.

لەحاڵەتی مانشتی کاغزی هەوڵدا نەرەکە پەیامکە ناوەڕکی مانشتکەو خودی ڕەزنامکە کەناڵەکە بینەریش خوێنەر و کاریگەریکەی ئەویە خوێنەر چۆن وەڵامی مانشتکە و حودیی دەداتەوە . لازوم هەرپرسیارکی تەرخان دکات بە بواری لکۆڵینەوەی خودی لە ناو دیسپلینی لکۆڵینەوکانی پەیوەندی، لەگەڵ شیکردنەوەی ناوەڕك، شیکردنەوەی میدیای، شیکردنەوەی بینەران، و شیکردنەوەی کاریگەرب . بەهەی مەرکزیەتی، پێنج پرسیاریەوە هەندك جار بە مەدلی پێنج پەیوەندی ناودبرێت .

شیکردنەوەی توخمی پرسیار

کێ ؟	شیکردنەوەی کۆنتێکستی کۆمەنیکاتیڤ
چی دەڵێت ؟	شیکردنەوەی ناوەڕۆکی نامە
لە کام کەناڵ؟	شیکردنەوەی میدیای ماماوەندەکان
بۆکێ ؟	شیکردنەوەی بینەران
بەچ کاریگەرییەك ؟	گاریگەری شیکردنەوەی پێکهاتەی شیکردنەوە

چەمکی جەگرەوەکان

سەرەتای ئەوەی کە بەشێوەیەکی فراوان وەك مەدەنیکی پەیوەندی تەماشا دەکرێت، هەموو کەس رازی نین کە ئەمە کۆمایەتیەکی درووستە. مەدڵی پەیوەندی کردن نمایشێکی سادەیە کە مرۆڤایەتی هەوونکردنەوەیکی بنەڕەتی پرسەکە بدات بە شێوەیکی بدت بە تیشك خستنە سەر سەرکیترین یایەتمەندی و پێکهاتەکانی . بەنموونە جەیمس واستن ئان هێڵ لازوەڕ وەك تەنها ئامڕازکی پرسیارکەر دەبینن نەك وەك مەدەنکی تەواو لە پەیوەندی. لە سەرەتای پشوازیدا، دەستواژەی [هاوکێشەی لازوەڕ] بەگشتی بەکاردەهێنرا لەجیاتی ئەوەی توێژەران حەزیان لەباسکردن و پەڵەنکردنی کردارەکانی پەیوەندی بوو. هەرچەنەك بەت رەژەك لە تیەریزانەکانی دواتر ئەم زاراوەیە کرد وە لەوکاتەوەی وادیارە دەستواژەکە بەشەك لەبایەخ و کار و بەرنامەکان لەدەست دەدات. زۆر بەراوردکرد لەگەڵ مەدڵە [شانۆ-ویژەر] زاراوەی مەدیە یان لەرە بانگشت کرد . لەم بوارەدا لەوانیە وەك چوارچێوەیەك بە تێگشتنی پەیوەندی تەبگات هەندەك لە تیەرەکان چەمکی هاوکێشەی لازوەڕ تەنیا بەپرسیاری، کە چی دەڵێت، لەچی کەناڵەك بەچ کاریگەری یەك بۆکێ ؟ بەکاردێنن و نەك بە چوارچێوەکە بەگشتی لەبەرئەوەی ماماڵەَ لەگەڵ چەمکە سەرەتایە جەراوجەرەکانی پەیوەندی دەکات هەندەك زاناش بەپێناسەی لازوەڕ ناودێنن و هەندەکش لە فەرهەنگەکان تەنانەت لە پێناسەکانی پەیوەندا ئاماژە بەلازوەڕ دەکەن زاخاری ساپیننزا و هەروەها ادگرن کە چەندین چەمکی جیاواز لە مەدڵی لازوەڕ هەیە کە هەموو لالەیەن خۆی و هەمووی لەلایەن تیەریزانەکانی تەوە دراوە. بە ئەم مەبەستەش پێشینازی چەمکی بونیادی لازوەڕ دەکەن بر جەختکردنەوە لەوەی کە مەدیلکی دیاریکراو نییە بەڵکو زاراوەیکی چەتریە کە گا بەفرە چەمك دەدات بەکارهێنانی مەدڵی لازوەڕ سەرەتا بەتایبەتی بە شیکردنەوەی پەیوەندیە بەکۆمەڵکەکان وەك [ادیە، تەلاڤزیۆن، ڕۆژنامەکان.] داڕۆژرا . بەڵام هەروەها بە بوارەکانی جەراوجەرەکانی تر و شێوەکانی پەیوەندی کاری پەکراوە بریتین لەشیکردنەوەی میدیای نوێ، وەك ئینتەرنێت، ئەنیمەشنی کۆمپیتەر، و

یاری قیدیی مەدەلە لازوە هەروەها لە ەکبەندە پەداگیەکان کەك وەردەگرەت بە فەرکردنی توخمەسەرکیەکانی پەسەی پەیوەندیکردن و وەك خاڵی دەست پەك بە پەرپەدانی گریمانەکان . لازوە و ئەوانی تر مەدەلی خەیان لە دەرەوەی مەدای پەیوەندی بە کەمە بەکارهەناوە وەك ئامرازەك بە شیکردنەوەی هەموو شەوەکانی پەوەندی زارەکی . ئەمەش لەو ەاستیەدا ەەنگی داوەتەوە کە هەندەك لە تیەرریستەکا مەدەلەکەی خەیان لە پەناسەی پەیوەندیدا بەگشتی دادەمەزرەنن .

کاریگەری و پەشکەوتەکان

وەك یەکەك لە مەدەلە سەرەتایەکانی پەیوەندی، مەدەلی لازوە زەر کاریگەر بووە لە بواری لەکەینەوەکانی وەك یەکەك لە مەدەلە سەرەتاییەکانی پەیوەندیەکاندا . لە سالە 1993 زانایانی پەیوەندی دینس ماککوایل و وینندهەل ئاماژەیان بە مەدالە لازوەل کرد، کاریگەری مەدەکە هەروەها لە فراوانبووون و پەرەسەندنە جاوجەرەکاندا ەەنگی داوەتەوە . زەرەك لە تیەریزانان وەك خاڵی دەستپەك بە پەرەسەندنی تیەریەکانی خەیان بەکاریان هەناوە. جەرج گەرنبەر دامەزرەنەری بیردەزی کیشتوکاە مەدەلی لازوە لە سالە 1956 فراوان کرد بە ئەوەی سەرنج بدەینە سەر تەگەیشتن و کاردانەوە لەلایان هەستەوەر و دەرەنجامی پەیوەندیەکە. مەدەلی پەیوەندی درەژکراوەی هاوکەشەی لزوە. دوو پرسیاری زیادە لە خە دەگرەت: لە چ بارودەخەکدا؟ و بەچ مەبەستەك یەکەم پرسیار جەخت دەکاتەوە لەسەر گرینگی دەقەکە کەلەسەر پەیوەندی کردن. دووەم پرسیار جەخت لەوە دەکاتەوە کەەنگیجیاوازی هەبەت مەبەستی نەرەر و کاریگەری ەاستەقینەی پەیامەکە. درەژکراوەی هاوکەشەکان لالەیەن لەنەکس گرەی پەشنیار کران و پرسیار لەچی بارودەخەکدا ؟ و هەربەرت هیمان، کە پرسیاری بەچی وەلامەکی دەست بەجە؟ لەخە گرت.تی دەنکان و ئەس مەریاتی پەلەنەکیان بە دەنگ زیاد کرد و ئەوسەرنجیان حستەسەرکاردانەوە لەجیاتی کاریگەری.بەپە توەژینەوەی میدیای مایکە یان هەموو ئەو هەواەنە سەرکەوتوو نین لەگرتنی مەبەستی ەەسەنی لازوەل 5،244 لازوە خەی هەروەها پرسیاری زیادە پەشینارکرد عادەتەن بە بەکارهەنانی مەدەلەکە بە بوارە تایبەتەکان. لە بواری پەیوەندی سیاسیدا بە نموونە ئەم پرسیارانە لە خە دەگرەت کە بەدوای چی دەرەنجامەکی بەهادگەەت و ئایا کاریگەریەکەی لەگەە ئەنجامەکانی قسەکەردا دەچەت یان نا.

ەەخنە مەدەلی لازوەل ەەخنەی لەگیراوە لەسەر بنەمای ئەو بانگەشەیەی کە ئاماژە بەفاکتەرە گرینگەکان ناکات وەك کاردانەوە و ژاوەژاوە.

زربەی ڕەخنەکان لە مەدلی لازوڵ جەخت لەسەر سادەیی و نەبوونی گفتووگۆی بەمانا دەکات بەنموونە گرینبێرگ و ویلایەتی سالوین: هەرچەندە مەدلی لازوڵ سەرنجی چەند توخمێکی سەرەکی لە پرۆسەی پەیوەندی بەکەمەوە ئادەکێشێت، بەڵام لە لازوڵ لەوەسفکردنی ناوچەگشتییەکانی حوێندن زیاتر نییە توخمەکان بەیەکەوە گرێ نادات لەگەڵ هیچ تایبەتمەندییەك وە هیچ بیرکەرەوەیەك نییە بەر پرسیارێکی چالاك.

شانەن

[شانەن ویقەر]لەیەکەم کاریگەرترین مەدەلەکانی پەیوەندیکردن. سورەتا لە تۆژینەوەی تیاری بیرکاری پەیوەندیکردن لەساڵی [1948]دا بەاوکرایەوە و پەیوەندیکردن لە ڕووی پەنج پێکهاتەی بنەڕەتییەکەیەوە ڕوون دەکاتەوە کە بریتین لە سەرچاوەی گواستنەوەکەنال وەرگر و شوێنی مەبەست. سەرچاوە پەیامی ئاسلە بەرهەم دەهێنێت.گواستنەوەکە پەیامەکە دەگوازێتەوە بە سیگناڵێك کەبەکارهێنانی کەناڵێك دەنێردرێت. وەرگرەکە سیگناڵەکە دەگۆڕێتەوە بەپەیامی ئاسەی و دەی خاتە بەردەستی شوێنی مەبەست.بە پەیوەندی تەلافونی زەمینی، ئەو کەسەی پەیوەندی دەکات سەرچاوەیە. ئەوان تەلافون وەك گواستنەوە بەکاردەهێن، کە سیگناڵەکی کارەبایی بەرهەم دەهێنێت کە لە ێگای وایرەوە وەك کەناڵێك دەنێردرێت. ئەو کەسەی پەیوەندییەکە وەردەگرێت شوێنی مەبەست و تەلافۆنەکیان وەرگرەکەیە .

[شانەن ویقەر]

شانەن ویقەر\ سێ جەر کەشەی پەیوەندیکردن جیا دەکەنەوە: کەشەی تەکنیکی، مانا و کاریگەری. ئەوان سەرنج یان لەسەر ئاستی تەکنیکی دەبێت، کە پەیوەندی بە کەشەی چەنێتی بەکارهێنانی سیگناڵیکەوە هەیە بە دووبارە بەرهەم هێنانەوەی پەیامەك لەشوێنیکەوە بە شوێنێکی تر بەوردی. سەختی لەم ڕووداوە ئەوەیە کە ڕەنگە ژاوەژاو سیگناڵەکە بشێوێنێت. ئەوان باس لەزیادەیی دەکەن وەك چارەسەرێك بۆ ئەم کەشەیە: ئەگەر پەیامی ڕەسەن زیادەیی بێت ئەوان دەتوانرێت شێواندنەکان دەست نیشان دەکرێت، ئەوەش وادەکات بتوانێت مەبەستی ڕەسەنی سەرچاوەکە بنیات بنرێتەوە . پەیوەندی شانەن ویقەر لە بوارە جیاوازەکاندا زۆر گاریگەر بووە، لەوانە تیاری پەیوەندی و تیاری زانیاری . زۆرێك تیەرسیتەکانی دواتر مەدەلی خەیان لەسەر تەوانینەکانی ناوە. بەڵام زۆرجار ڕەخنەی لەدەگرێت لەسەر بنەمای

ئەو ئیدیعایەی کە پەیوەندیکردن زەر ئاسان دەکات. یەکێك لە ناڕازایەتییە باوەکان ئەوەیە کەپەیوەندیکردن نابێت وەك پرسیەکی یەکلایەنە تەبگەیەن بەکسو وەك کارلێکی دینامیکی پەیامکان کە لەنێوان هەردوو بەشداربووەکاندا دەگۆڕێنەوە. ڕەخنەیەکی تری بیرکە ڕەتدەکاتەوە کەپەیامکە پێش پەیوەندییەکە بوونی هەیە و لەبەی ئەوە دەڕێت کە کەد کردن خەی پرسیەکی داهێنرانیە کە ناوەڕۆکەکە دروست دەکات .

شانێن

[30 نیسان 1916 بە 23 شوباتی 2001] matmatic ئەندازیاری کارەبا بووە فەتەگرافکی ئەمریکیش بووە کە بەباوکی تیۆری زانیاری ناسراوە . وەك خوێنکارێکی ماستەری تەمەن 21 ساڵ لە پەیمانگای تەکنەلەجیای تەزەکەی خەی نووسی کە دەری خستبوو کە بەکارهێنانی کارەبایی جەبری برلین دەتوانێت هەر پەیوەندییەکی لەجیکی ژمارەیی دروست بکات . شانێن لەجەنگی جیهانی دووەمدا بەشداری کردن لە بواری بەرگری نەتەوەیی لەویلایەتە یەگرتووەکان، لەوانشە کارە بنچی نەیەکانی لەسەر کەدبەك و پەیوەندیە پارەزراوەکان
خەزانی شانێن لە گایلەرد، میشیگان و کلاود لە نەخشخانەیەکی نزیك پەتەسکی لە دایك بووە. باوکی کلەدسر [1862-1934] بازرگان بوو بە ماوەیەك دادوەری دادگای گایلەرد بوو. دایکی مابەلف شانێن [1890-1945] مامەستای زمان بووە، کەهەروەها وەك بەڵوبەری قوتابخانەی ئامادەیی گایلەرد خزمەتی دەکرد. کلاود سر لەنەوەی نیشتەجێبووانی نیوجەرسی بوو، لەکاتێکداماباڵل منداڵی کەچبەرانی ئەمانی بوو. زەربەی [16]ساڵی یەکەمی ژیانی شانێن لە گایلەرد بەسەربرد لەوە لەقوتابخانەی گشتی بوو، لەقوتابخانەی ئامادەیی گالیەرد ساڵە [1932] دەرچوو شانێن مەیلێکی نیشان دا بە شتە میکانیکی و کارەباییەکان باشترین بابەتەکانی زانست و بیرکاری بووە لەماوەی ئەو ئامەرانەی دروست کرد وەك مەدێلی فرەکەکان بەڵەمکی مەدێلی کەنترۆلکراوی، هادیە وسیتەمی تەلەگرافی وایەری بەماڵی هاوڕێی کەی نیو میە دوورتر لەکاتی گەورەبووندا، هەروەها وەك نەراوێك بە کەمپانیای یەکەتی ڕەژئاوا کاری دەکرد.

ژیانی تاکە کەس
شانێن لە کانوونی دووەمی 1940 هاوسەرگیری لەگەڵ ئەرما لەڤەر، ڕەشنبیرێکی دەوڵەمەند جولەکە پێکەی تاڵی کرد.
هاوسەرگیریەکە دووای ساڵێك بەتەلاق کەتایی هاو لیڤەر دواتر هاوسورگیری لەگەڵ بەن بارزمان کرد. شانێن چاوی بەژنی دووەمی بەتی

شانۆن کەوت [نی ماری ئیلیزابیس موور] کاتێك کە شیکارێوەیەکی ژمارەیی بوو لە بیل لابس . ئەوان لە ساڵی [1949] هاوسورگیریان کردووە بەتەی یەمەتی کلدی دا لە دروستکردنی هەندێك لە بەناوبانگترین داهێنانکانی . سێ منداڵیان هەبووە. شانۆن خەی بەبە سیاسی و بە باوەڕی پشکش کردو ستایشکان شش پێکەری شانۆن هەیە للایەن یوجین داوبەوە هەڕەی کەشاوە: یەك پێکەری لەزانکەی میشیگان، یەکەك لە میت لە تاقیگەی زانیاری و سیستەمکانی بریار، یەکەك لە گالیەرد میشیگان یەکەکە لە زانکەکانی کالیفرنیا سان دیی ەگۆ، یەکەك لە تاقیگەکانی بەڕ وێەکەتی تر لەتاقیگاکانی ئەتی شانۆن پێکەری لە گایلەرد دکەوێتە پارکی یادگاری کلەد شانۆن. دوای تەك شکاندی سیستەمی بەڕ ئەو بەشەی لە تاقیگەی بەڕ کە لەگەڕ کەمپانیای ئەی تی –تی مایەوە بەشەرەفی خەی ناوی تاقیگەکەی بوو بە شانۆن

بەرنامەی شتەنجەکەی شانۆن

لە [9 مایسی 1949] شانۆن کاغەزەکی پشکەش کرد بەناوی پرۆگرامیکی کەمپیتەر بۆ یاری کردنی شتەنج . پەرەکە لە پێمانگای نەتەوەیی بۆ کەنگرەی ئەندازیارانی ادیە لە نیەرك پشکەش کرا ئەو وەسفی کرد کە چۆن کەمپیتەرەك پڕۆگرامەك کار بکات بۆیاری کردنی شتەنج لەسەر بنەمایی تەمارکردنی شوێن و جوڵاندنی هەبژاردن . ئەوپشیناری ستردیژی کرد بۆ سنوردارکردنی ژمارەی ئۆگەرەکان کەلیاری شترەنجدا ەچاوبکرێن لەمانگی [ئازاری ساڵی 1950] دا لە گۆفاری فەلسەفیدا بڵاوکرایەوە و بەیەکەك لەیەکەم وتارەکاندا دادەنرێت کە لەسەر بابەتی پڕۆگرامکردنی کەمپیتەرەك بۆیاری کردنی شتەنج و بۆکارهێنانی کەمپیتەرەك بۆ چارەسەرکردنی یارییەکە بڵاوکرایەوە.
پرسەی ئەو بۆئەوەی کەمپیتەرەکە بۆیار بدات لەسەر ئەوەی کە چ جوڵایەك بکات کردارەکی مینی ماکس بوو، لەسەر بنەمایی کرداری هەڵسەنگاندنی شوێنی شتەنج. شانۆن نموونەیەکی زبریی لەکراری هەڵسەنگاندنی دا کە تێیدا بەهای شوێنی ەش لەشوێنی سپی داخرا. مادەکە بەپێە بەهای ەڕەیی ئاسایی شترەنج دەژمێنردرا [1 خاڵ بۆ شاژنەك، 3خاڵ بۆسوارچاکەك یان بیشۆپیك، 5خاڵ بۆ شاژنەك، 9خاڵ بۆ شاژن]

-_____

سەرچاوەکان

.1سایەتی شێ مەگەزین
.2ساتیی کوردستانی ڕۆژنامەی نوێ
.3سایەتی خۆشەویستی بێ کورد
.4سایەتی کەاو ڕۆژانە
.5سایەتی کورد پەرس
culturapparatus. WordPress.com . 6
discover.hubpages.com . 7
claude Elwood Shannon . 8
the lives they lived،claude Shannon . 9
slonae n.j.a wyner، Aarona d، eds claude elwood Shannon،colledced . 10
claude E.an oral history .11
Shannon c،e. (1938) A symbolic Analysis of relay and switching . 12
Shannon claude elwood 1940 an algebra for theoretical genetics the of thrchnologe . 13
Aristotle the philosophers \ Betrand Russell، history of western und .14
Aristole ،philosophy، simon and Schuster، . 15
steinberg Sheila 2007 Anintroduction to communication studieds .16
Lasswell’s Model of Communication Backward: Three Scholarly Misconceptions”. 17
Lasswell: An Annotated Bibliography Haven: New Haven Press .18
Media Theory: Contributions to an Understanding of American Mass Communications”..19

شیعر؛ بیرکەو تیمەو تەکنیك..

سەران محەمەد

دەستپێك

لەم وتارەدا هەشنایی دەخرێتە سەر لایەنە شاردراوەكانی بەرهەمهێنانی كاری شیعریی، دوور لە باو، لەكاتێكدا چەمكی گشتی شیعر لای زۆرینە هەر بریتییە لە هەگبەزكانی كێش و قافیە و مۆسیقا ، لەكاتێكدا (تەوەر، بیرۆكە، تەكنیك) هەحی زیندووون لە هەموو دەقێكی شیعریدا، كە زۆرێك لە خوێنەران درکی پێ ناكەن و زۆربەی هەخنەگران باسی ناكەن، چونكە بابەتی تەكنیكەكانی شیعر نازانن (بە هووە پراكتیكییەكەیدا) ، جگە لە هەخنەگرێكی شاعیر یان شاعیرێكی هەخنەگر نەبێت كە تەواو درکیان پێدەكات، وەك چۆن لە بەرهەمەكانی تی. ئێس.ئێلیەت و ئەحمەد شەوقی و ئەوانی تردا هەیەو باسكراون.

جا چ گەر ئەو دەقانەی باسیان دەكەین: شیعری ستوونی بن، یان شیعری ئازاد یان پەخشانە شیعر، ئەم سێ رەگەزەی ناونیشانەكە گرنگن و بە ئەمانەی هەیە دەقی شیعر گرنگی و كاریگەری لەسەر هەحی وەرگر لەدەست بدات. هەیزبەندی شاعیران لە هووی ماناكانەوە بە پێی بڕووبەندی (قەرتاجێنی) چوارن: داهێنان و شایستە و هاوتاو دزین..داهێنان لە لوتكەدایەو شایستەش دوای ئەو دێت، سێیەمیان ئەوەیە كە هاوتای ئەوانی تریو بەئاگاداری و چاولێكەریی نووسیوەتی، ئەمە هیچ عەیب نییە، بەڵام گەر دووەمیان لەسەر یەكەم دابمەزرێت و هاوشێوەی ئەو بێت، ئەمە عەیبەیە و دزیش هەمووی كەموكوڕییە، هەرچەندە هەندێكیان لە هەندێكی تریان ناشرینترن.

هەموو شتێكی كۆن خراپ نییە و هەموو شتێكی نوێ باش نییە و بە پێچەوانەشەوە. داهێنەر نەمرە، تەنانەت ئەگەر خۆشی بمرێت، دەقی شیعری هەسەن لە هەموو زمانێكدا هەر بە شیعر دەمێنێتەوە دوای پەرچەقەكردنی، چونكە كەسەكی سەركی و سیفەتە شیعرییەكانی لە دەقی یەكەمدا پاراستووە..

ناوەڕۆك

لەم هەڕانەدا كەسانێك هەن شیعر و هەخنە و بابەتی جەراوجەر دەربارەی شیعرناسیی دەنووسن.. بە گوێدانە ئەوەی كە تە ئەم هەوڵانە هەتدەكەیتەوە یان حەزت لێیە، بەڵام بە دەگمەن كتێبێك یان بابەتێك دەخوێنیتەوە كە باس لە لایەنەكانی شیعر بكات و باس لە وردەكاری و نهێنییەكانی نووسینەكەی بكات، چونكە ئەوانەی كە دەتوانن ئەم كارە بكەن شاعیری هەخنەگرن (وەك هەخنەگر تی ئێس ئێلیەت) (١) و ئەحمەد شەوقی و ئەوانی تر …

بەڵام هەموو تەخنەگران شتێی ئەم مەیدانیان نەکردووە و ئەمەش بە کەمکردنەوەی توانایان ناگەنێتەوە، بەڵکو لەبەر ئەوەی (شاعیر-تەخنەگر)ەکان ئەو ساتە شیعریانە دەژین و شیرینی و تاڵییەکانیان تەدەپەڕێنن. ئەوان باشتر لەوانی تر دەزانن لەمە بابەتەکانی ئیلهام وەرگرتن و لەدایک بوونی شیعر، کە لە قووڵایی ڕۆحەوە چی هوودەدات تا دەگاتە دەورووبەر، یان تا ئەو کاتەی بە بەاوکردنەوەی بەرهەمەکە لە دوتوێی کتێب یان ڕۆژنامەی ئەدەبی و پلاتفۆرمە کەمەایەتییەکان... هووناکی دەبینێت. دوای بەرهەمهێنانی بەرهەمە شیعرییەکە، خوێنەران دەبنە خاوەنی ئەو شیعرە، هاوبەشی شاعیر دەکەن لە لایەنە داهێنەرانەکانیدا، لەگەیدا دەفەن لە ئاسمانی ئەندێشەی شیعریدا بە گەیشتن بە ئامانجی شاعیر یان نزیك بوونەوە لێی، بە چاودێریکردن و خوێاکردنی ئەو وێنە مەتافۆریکانەی کە قەرتاجەننی لە (منهاج البلغاء و سراج الادباء)دا دەڵێت: "هەنینەوە پیشەیەکە ئامڕاکەی تەبعی مرۆڤە". تەبع تەواوکردنی خودە لە تەگەیشتن لە نهێنیەکانی قسەکردن، تەگەیشتن لەو ڕێچکە و مەبەستانەی کە دەبێت قسەی شیعریی، بڕەو ئەوە ئاراستە وەرگرێت". (٢)

بەگشتی؛ بە دەگمەن لەڕ و لەوە دەبینین کە باس لە هونەرکانی نووسینی شیعر و لایەنە فراوان و بڕبڕاوکانی بکرێت. ڕەنگە هەکارەکەشی بە گرنگی بابەتەکە بگەنێتەوە لە بەرهەمهێنانی شیعردا کە تایبەتە بە شاعیران، بە ئەوانی تر. هەزی ڕەنمایی بیرکەو خاترەی ناوەکیی کە شاعیران لەم بارەدا جیاوازو جڕاوجڕن ڕەنگی سەرەکی دەبینێت لەم ڕووەدا. (٣)

ئەگەر لەسەر ئەوە کەك بین کە بەرهەمی شیعری دەوەمەند و داهێنەر بریتییە لە (بەکارهێنانی تایبەتمەندییەکانی مادەی سەرەتایی زمان بە باشترین شێوە)، سروشتی بڕجەستە و میتافیزیك، واتە: وشە و مانا، ئەوا ئەم دەربڕینە ئینسانییە ئەبەدییە پێویستی بە بڕدەستبوونی کەرەستە سەرەتاییەکان هەیە لە هەر شیعری شاعیرێکدا بەتە دی بە ئەوەی قەناغەکانی پێ تەواو بکات و ببێتە شیعرێکی باس و وەك پێویست نوێنەرایەتی شاعیرێکەی بکات لە دنیای ئەدەبیاتی بەرهەمدار و ئەمەی خوێنەرانیش بەشەك لە کاتی خەمانی پێ بدەین و بڕەنجام ناوی بە (بەرهەمێکی ئەدەبی کاراو دەخواز) بهێنین، سەرەتا لە بەهرە دەست پێ دەکەین و لە ڕەگەی میکانیزمەکانی بەکارهێنانەوە بە وردبینی و هەشیاریەوە تا دەگاتە هەڵبژاردنی گونجاوی بابەتەکە و تێهەاندنی بڕبەستەکانی تەوەری زیندوو و بیرکەی نوێی داهێنەرانە، یان زیادکردنی نوێ لەسەر ئەوەی لەایەن ئەوانی پێش ئەمەوە ئافراندوویانە.

شاردراوە نییە لە خوێندنەوەکانی شیعر بە فۆرم و ناوەرۆکەوە، کە نووسینی شیعر بەهۆیەوە پێش ئارەزوو، شیعر سەر بە هیچ جوگرافیایەک نییە، یان سەر بە ئەهێندە بڕتەسکەکان، بەڵکو لە پلەی یەکەمدا هی مرۆڤایەتییە. وەک ئاشکرایە مۆدێرنیتەی شیعر بە تەنیا کێش و قافیە نییە، یان چڕدییەکی وەرزیی بێت کە دۆقی شیعر بە مۆبەستی گەیشتن بە هەندێک پێشکەوتنی جوانکاری لەبەری بکات، بەڵکو پێکهاتەی بنەڕەتی و شاراوەی شیعرەکە ئەو بەشەیە کە دوای وەرگێڕانی بە زمانەکانی دیکە وەک خۆی دەمێنێتەوە. بەیە کەسانێک هەن پێیان وایە شیعر لە دەرەوەی بازنەی وەرگێڕاندایە، بەڵام وەک کارەکی ئینسانی و ناوەرۆکەکی ڕۆحی هەمووان لە خاڵی ئافراندندا هاوبەشیی دەکەن، بە سروشت لە دەرگای وێژدانی هەمووان دەدات، پێش ئەوەی زاراوەی زمانەوانی بێت، ئاماژەیەکی دە و دەروون دەکات، نزیکترینە لە هەمووان بە هیچ ئیستیسنایەک.

(سوزان بەرنارد) لەم پەوەندییەدا سەبارەت بە (پەخشانە شیعر) دەنووسێت کە چەن سەرەتا لە ڕووتی سەرەکی یاخی بوو و لە ئەنجامدا بە ملکەچکردنی بە یاساکانی تری هاوشێوەی شیعر، بازنەی شیعری بەجێنەهێشتووە، بەڵکو بە جلوبەرگی مۆدێرنیتە بە فۆرم و زمانەوە خۆی نمایش دەکاتەوە، ڕوونە کە پەخشانەشیعر لە سەربەنەمای فۆزاو ڕوخاندن کاردەکات، هەندەکجاریش لەسەر تەکدانی ڕەسا ئاساییەکانی زمان، بەڵام هەر یاخیبوونێک لە یاسا هەبووەکان ناچارە لە کۆتاییدا – ئەگەر بیەوێت کارەکی ئەدەبیی باش و بەردەوام بخاتەڕوو – پەویستی بە جەگرتنەوەی ئەم یاسایانە هەیە بە یاسای تر. ترس لە تێپەراندنی ئەو شتەی کە نائەرگانیکە و فۆرمی نەماوە، ئەوە – لە ڕاستیدا – پێداویستییەکی تایبەتی شیعرە کە بەم کارە هەڵدەستێت.(٤)

لایەنی گرنگ و بناغەی پتەو هەیە کە هەر بەرهەمێکی شیعری لەسەر بنیات دەنرێت، بە گوێدانە ئەوەی سەر بە چ قوتابخانەیەکی شیعرییە، بەڕام ئەمە بە دڵگەمن لەکەینەوە و خوێندنەوەی چەمان هەیە؛ جارانێک وردەکاریی شاراوە هەیە لە بەرهەمێکی شیعریدا و لە نێو دەو کەپلەکاندا خەیان مەاسداوە، تەنیا ئەو کەسانە هەستی پێدەکەن کە بە وردی دەیخوێننەوە و بە هەمنی لەی تێدەگەن، بە تایبەت کە زەربەی بەرهەمە ئەدەبییەکان لە سەردەمی ئێستای ئەمدا لە لایەن خوێنەرانەوە زەر گرنگییان پێ نادرێت و دەستبژێرو نوخبەش لەم (دنیای تەرکیزی چاو وبینینەدا لەبری هزرو ڕامان) ڕوو لە کەمییە. شیعری ڕەسەن بریتییە لە پارچە هونەرێک کە پێتەکانی دەتوانن تەرازووی مانا لاسەنگ بکەن. شاعیر هەیە حەزی لە بەرزکردنەوەی توانای زمانەوانیی و وشەسازی خەیاتی لە دۆقکاندا،

وەك گەلو لایەنەكانی هەرزمان و ئاوەڵگە و هەنووس و هتد... ، بەڵام دەقەكە لە كەتاییدا وەك پێویست كاریگەریی نابێت و هەڵەی خۆی ناگەیەنێت، بگرە هیچ هۆزانێك یان دەڵاوكێیەك لە هەڵحدا بەرپاناكات، چونكە بەپێی ئەو بنەمایەی ئەو كارە ئاتاج و پێویستی بە بیرەكەو تیمەی تازەو كاریگەرە تا زمان خۆی لە دووتوێدا ببینێتەوە، بۆیە لەئەنجامدا لەگەڵیدا كارلێك ناكەین.

گومانی تێدا نییە بەو پێیەی كە پێیوەندییەكی نزیك لە نێوان وشە و بیركردنەوەدا هەیە بە فەرمولەكردنی مانا، واتا بە تەنیا لە ناو دەقێكدا بە (وشەی شیعریی) جوڵە بەرپا ناكرێت، ئەوان دوو دیوی یەك دراون. ئەگەرنا بە بوونی هەریەكە لەم دووانە لە فەنتازیایەك یان شتێكی زیاتر لە دیكەرات و هازاندنەوەی زمانەوانی زیاتر سەیر ناكرێت، هەڵبژاردنی فەنكشنی گونجاوی زاراوە و بەكارهێنانی لە شوێنی جوگرافیای دروستی خۆی لە دەقدا تەنیا وەڵامێكە بە هەنادی پێداویستییەكانی بیرەكە و خزمەتكردنی.

ئیبن تەباتەبا پشتەاستی دەكاتەوە و پێی وایە قەناغی یەكەمی داهێنانی شیعریی: (سەرگەردانی بیرەكەیە لە عەقدا) بەو پێیەی بیرەكە مانا و ئامانجی یەكگرتووی شیعرەكەیە. بگرە كەسانێك هەن لەوە زیاتر ڕێشتن كاتێك دەیانگوت: هونەری ڕاستەقینە ئەو بەخشینەیە كە بیرەكەی داهێنەر و لە هەمان كاتدا شاراوە پشكنش دەكات، خوێنەر چێژ دەبینێت لە كەشفكردنی ئەو گەمەو تەكنیك و جوانكاریانە. بۆیە شاعیر و هەڵخەڵگری ئینگلیزی (شێلی) زیاتر لایەنگری هارمۆنی لە فیكردایە نەك ملكەچكردن بە سیستەمێكی فەرمایی و زمانەوانی تایبەت، ئەو لە (لە بەرگریكردن لە شیعر)دا دەنووسێت: "لە ڕوانگەیەكی تۆندی فەلسەفییەوە، ناتوانرێت جەماوەر دابەش بكرێت بەسەر پەخشان و شیعردا. ناكرێت شاعیر زمانەكەی ملكەچی یاسایەكی باوی فەرم بكات گەر مەرجی هارمۆنی لە بیرەكەدا لەبەرچاو نەگرێت". (٥)

بۆیە دەزێنەوەی بیرەكەیەكی گونجاو بە دەقێكی شیعریی یەكەم قەناغی تەواوكردنی كارە بەرهەمدارەكەیە، ئەمەش ئاسان نییە وجارانێك پیویستی بە هەكارو بەهرەوەرگرتنە.

جاحیز لە (البیان والتبیین) دەڵێت: "هەموو جۆرەكانی نیشانە لەسەر مانای وشە و غەیرە وشە، پێنج شت كەم و زیاد نابن، یەكەم: وشە، پاشان نیشانە، پاشان گرە، پاشان هەڵە، پاشان حاڵەت كە پێی دەوترێت تەو یان نەمام، و ئەمەش حاڵەتی ئاماژەكردنە، كە بەكاری هەموو ئەو جۆرانە هەڵدەستێت. هەرەوەها ئاماژەو زاراوە هاوبەشن، بەڵكو باشترین پاڵپشتە بە زاراوەو باشترین تەرجومان و نوماینەدەیە بۆی"(٦).

لە لایەکی تریشەوە کەسانێك هەن وا دەزانن کە بیرکە هاوواتای ئیلهامبەخشینە، ئەوش وەکو ناوکی هووک و میوەیە، گەر بمانەوێت درەختێکی ڕازاوەمان هەبێت ناتوانرێ دەستبەرداری تۆو و یان نەمامەکە بین، بە نموونە دەبینین شاعیرانی ناودار هەن ئەم توخمەیان نییە بە درێژدان بە کارەکانیان پێویستیان پێیەتی، بەڵکو ئەمە هەکاری بە پێزینی و نەبوونی کاریگەری دەقەکانیان بێت لە قەناغەکانی دواتری تەمەنیان، یان دەبێتە هۆی ئەوەی بە بەخشین بمێننەوە و ئیدی خەیان بەدوور بگرن لە نووسینی شیعر بە ماوەیەک، تا مادەی خاو و وزەی مەعنەوی و هێزی ناوەکی و ڕۆحی پێویست بەدەست دەهێننەوە بە دەزینەوە و پێگەیشتنی بیرکە و... تەقینەوەی لە شەوەی شیعرێکی نوێبەخشی داهێنراندا، ئەم بیرکانە دەتوانن لە توخمەکانی ژیانی ڕۆژانە، ئەزموونکان، پەیوەندیەکان، ئەزموونکانی سەفەرەوە... تاد سەرچاوە بگرن یان بگرێ دیتنێکی ڕاگوزەری دیمەنێك یان ڕووداوێك، جا کاریگەرییەکە بچووک بێت یان گەورە، نزیک بێت یان دوور گرنگ نییە.. پاشان لە تاقیگەی ناخدا شەوێك وەردەگرێت و دەگۆڕێت بە بیرکەی دەقێك، لە ڕێگەی بکارهێنانی شێوازە شیعرییەکان بە بکارهێنانی ئامرازی شیعری گونجاو بە پێکهێنانی دەقێك: لە دانان و ڕێکخستنی وشەکانەوە، زاراوەسازی، بەگۆ کێپلە، ڕیتەریک، مەتافەر، وێنەسازی خەیاڵ و تەواوکردنی پێکهاتەی شیعریی لەگەڵ چوار توخمە سەرەکییەکەدا بەپێی پەلەنکردنی هەندێک لە ڕەخنەگران: (ناوەرۆك، پێکهاتە، فەرهەنگ، وێنەی شیعریی) و هەروەها بەم پەوڕانە دەتوانین هەستین بە جیاکردنەوەی شیعر لە ژانرە ئەدەبیەکانی دیکە.

ئەمە پەشتر گرنگیی دەزینەوە و لەدایکبوونی بیرکەیەکی گونجاو بە هەر دەقێک پەشوختە لەناخی شاعیردا ڕوونکردنەوەمان دا. پاشان ڕۆڵی تۆوەرە(تیمە) دەبێتە ئاراوە، کە گرنگی لە خاڵی یەکەم کەمتر نییە، ئەمە خودی بابەتەکە نییە و ڕۆڵەکەی تەنیا بە یەك وشە یان ناونیشانی دەقەکە سنووردار ناکرێت، بەڵکو هەموو شتێك کە پەیوەندی هەبێت بە هەموو مانا سەرەکی و لاوەکییە بەردەستەکانەوە لە دەقەکی شیعریدا لە ژێر سەردێڕی تیمەدا پەلەن دەکرێت، کەواتە تیمە، بابەت(موضوع) نییە و بەڵکو زۆر لەو فراوانترە، تیمەش لەسەر بنەمای بیرکە دادەمەزرێت، کە بە تەکنیکە کاریگەرەکانی نووسینی شیعر پشتگیری دەکرێت. کەسانێك هەن کە تۆوەرە لە شیعردا بە پێگەی دە بە جەستە وەسف دەکەن، و پێناسەی دەکەن کە "هەموو وێنەیەك، ئەبژێرێك یان بیرکەیەك کە بە دەربڕینی تایبەتمەندییەکانی دەق بکاربێت، بە چوارچێوەی بنەڕەتی دادەنرێت کە قووڵی و دەنگدانەوە بە بەرهەمە ئەدەبییەکان دەبەخشێت، یان ئەو عەدەسیە کە خوێنەر

دەتوانێت بەهێزو تەفسیری دەقی پێ بکات". (٧)
لێخنگری لەهاتوو (نادیە هیندراوی) پێنجی خستە سەر ئەم تەوژینەوەیە و لە ڕوانگەی خوێندنەوەی تەوەرەکی باس کرد و بە وردی ڕوونی کردەوە و ئەو تیمەی بە زەریا چووند. واتە تیمە هەمەلایەنتر و گەورەتر لە بابەت، کەواتە ئاگەر بابەتەکە سنووردار بێت بە یەک وشە یان دەستەواژەیەک یان ناونیشان، ئەوا تیمە هەموو پێوەندیە لاوەکییەکانی ماناکان و ئاماژەکانیان لێخەدەگرێت لەگەڵ هەموو بگەو کێپلەکانی ناو دەق، هەر وەک چۆن (ڕۆلاند بی. تەبیاس)سەبارەت تیمە دەڵێت: "سیستەمێکی خودکرداریی ئاراستەکردنە لەبەردەستداو لە خزمەت خوێندرایە". (٨)
وەک لە سەرەوە ئاماژەمان پێدا، دەقێکی جددی و سەرکەوتوو تەنیا لەم دوو تەوخمەدا سنووردار نییە، بەڵکو شاعیر بەدوای تەکنیکە جیاوازەکاندا دەگەڕێت بە داشتنی بیرکە و تەوەر لەپێناو گەیشتن بە ئامانجێکی و تەواوکردنی کارە شیعرییەکی بە جیاوازی و سەرکەوتوویی.
تەکنیکە شیعرییە جیاوازەکان وەک فاکتەرێکی گرنگ بە بەرهەمهێنانی جوانیناسی لە دەقە شیعرییەکاندا بە هەر سێ جۆرەکییانەوە بنەڕەتێکی گرنگن: چ شیعری ستوونی بێت یان شیعری ئازاد یان پەخشانە شیعر، بە بەکارهێنانی کەمێک ئامرازی جیاوازی وەک: چەکردنەوە، هەماسازی، فۆرمالیزە، دەربڕین، دەقئاوەزان، بەهرەوئیلهام، مێتافەر، خەیاڵ و بەشەکانی ڕەوانبێژی وئەوانی دیکە... بەجۆرێک لەڕادەی زمان و بەکارهێنانە ڕێتەریکییەکانی و ناوەڕۆکەکی لە هونەرەکانی داشتنی دەقەکە دەردەکەوێت، بە پێی ئەوەی شاعیر پێشوەختە هەڵیبژاردووە و لە خەیاڵی خەیدا نەخشەی بە داناوە، پاشان لە شێوەی لافاوەکدا دەردەچێت لە سەرچاوە ڕەسەنە خاوەکەیەوە لەناو ڕەحدا ڕەوەی خۆی وەردەگرێ و تادەگاتە شوێنگای تەوژینەوە و پاشان پەداچوونەوە، لابردن و زیادکردن و ڕاستکردنەوە... تا دەگاتە لەبوونەوە لە دوا نوسخەی بەرهەمهاتووی دەقە شیعرییەکە.
هەروەها هەندێک لە تایبەتمەندانی شیعر ڕەسەنایەتی لە بەکارهێنانی ئەم تەکنیکانەدا وەک فاکتەری یارمەتیدەر زیاد دەکەن بە بەهێزکردنی تەوەری دەقەکە، هاوتەریب لەگەڵ هەڵبژاردنی بابەتی شیعر وەک هەڵبژاردنکی ئایدیاڵ و ناوازە، کە ئەمە زۆر بە گرنگ دادەنرێت؛ چونکە ئەو ئەو خاڵیە کە هەستی یەکەمی ناوەوەی شاعیر لەخۆ دەگرێت، دەبێت شاعیرئاگاداری ئەوە بێت کە بابەتەکە بە وردی هەڵبژێرێت، دەربڕینی خودی دنیای شاعیر خۆی بێت یان نزیک بێت لە دونیای خۆی و تەڕوانین و پرەنسیپ و قەناعەتەکانی خۆی. بە نموونە دەڵێمەند ناتوانە شیعرێک لەسەر ئازارەکانی هەژار بنووسێت وەک

ئاوەی هەژارێک دەینووسێت، هەروەک چۆن پیاوی ناعاشق ناتوانێت شیعرێکی غەزەل و دەداری بنووسێت وەک چۆن عاشقێک دەینووسێت(٩).
قەرتاجانی سەبارەت بە جۆری شاعیران سەبارەت ماناکان دەڵێت: "پلەبەندی شاعیران لە ماناکاندا چوار پشکن: : داهێنان و شایستە و هاوتاو دزین..داهێنان لە لوتکەدایو شایستەش دوای ئەو دێت، سێیەمیان ئەوەیە کە هاوتای ئەوانی ترەو بۆئاگاداری و چاولێکەریی نووسیوەتی، ئەمە هیچ نییە عەیب، بەڵام گەر دووەمیان لەسەر یەکەم دابەزرێت و هاوشێوەی ئەو بێت، ئەمە عەیبەیە و دزیش هەمووی کەموکوڕییە، هەرچەندە هەندێکیان لە هەندێکی تریان ناشرینترن " (١٠)
لە کۆتاییدا تەنیا ئەوە ماوە ئاماژە بە وتەیەکی سوزان بەرنارد بکەم سەبارەت بە هەکارە سەرەکییەکانی ئەبی هامبە لە مێژووی سەردەمی پێش سوریالیزمدا تا ئەمڕۆش، ئەو نووسیوەتی کە هامبە یەکەم کەس بوو شێلگیرانە جەختی لەسەر پێویستی توندی نێوان فەرمولەی نوێی شیعری و گۆڕان بەدوای نەزانراودا دەکردەوە، کە ئەمڕۆش شیعری مەدێرن دەکاتە هاوڕێکی میتافیزیکی، زیاتر لە فەرمێکی هونەری. (١١) هەروا بە مەیلی زاڵ لە سەردەمی جاهیلی شیعری عەرەبیدا لەبیر نەکەین کە ئیلهامبەخشی شیعرییان بە فاکتەرە نەبینراوەکانی وەک پەری یان ئاوەی کە هێندەک پەی دەبەن شەیتانی شیعر لەکەدایەوە. بەڵام لە هاستیدا ئەگەر لایەنە نەبینراوەکانی مرۆڤ بە سێ جۆرەکییانەوە (دەروون، فیکر، ڕۆح) بە سەرچاوەی هاستەقینەی شیعری ئەوان و پاراو هەژمار بکرێن، ئەمە حاڵەتی شاعیری لەهاتووی شکۆمەندە کە بە ئەزموونە تیۆرییە قووڵەکانی خۆی لە زانستەکانی شیعر و زمان و ئەزموونە پراکتیکییەکانی ژیاندا بەرهەمی داهێنرانەی شیعر بەرهەم دێنێت.

بەرەنجام:
من شیعر دادەنێم بە (خود) بە هەموو پێکهاتە جۆراوجۆرەکانییەوە، واتا خودی ئاگا و نائاگا، خودی هەست و نەست، خودی ئەزموون و دنیا بینی، خودی زمان و جوانیناسی، خودی گیان و ئەندێشەکردن، خودی دەربڕین و ووبەووبوونەوە، خودی دوێنێ و ئەمڕۆ و سبەینێ… بەڵێ هەموو شیعرێک هەڵگری چەمکی دنیایەک لە هەمجۆرییە، چ دەروونیی بێت یان کەمڵایەتی، یان دنیابینی و هەڵوێست، یان وشەسازیی و ئیستاتیک..تاد
بەشێک لەوەش کە دەبێتە زاخاوانی ئەم ئەزموونەو بەرەوپێشچوونی؛ بریتییە لە بەاوکردنەوەو خستنەووی بەرهەمە شیعرییەکان، گرنگ نییە لە بەاوکراوەی کاغەزیی وەک دیوان و ئەژنامەو گۆڤاردا بێت،

یان بۆ خوێندنەوەی جەماوەریی و تێڕوانینە کۆمەڵایەتییەکان و پێگەیەکی بیرکاری و تاد..
بەڵام لەبەرئەوەی لەمانەدا بەداخەوە زۆربەی بەشاوکراوەکاغەزییەکان قۆرخکراون و هێندەی بە دوای شوێنگەی حیزبی و مامۆستایی و برادەرایەتی و خزمایەتی دا دەگەڕێن، نیو هێندەش خۆیان نادەن لە قۆڕی شیعری جددی و داهێنەر، بۆیە من زۆربەی ئەو شاعیرانەی لە (تەم) دا کۆبوونەتەوە بە شاعیرانی (سەعلوك)(١٢) ناودەبەم، ئەو زاراوەیەش بۆ شاعیرانەی قۆناغی شیعری جاهیلی دەگوترا کە مەحروم و بەدەربوون لە بازنەکانی دەسەڵاتی خێڵ، هاوشێوەی دڕوشانەوەی یاخیبوونی ئامبۆ شیعرەکانیشیان ناوازەو جیاواز بوو، بۆ ئینتیماو یاخی بوون، ڕەفزکراو و ڕەفزکراوە بوون لەلایەن بازنە دەگماکانی شیعرو کەمەڵە و گروپە ڕەسمییەکانەوە، لەکاتێکدا زۆرینە ئەجنداو بەرژەوەندی خۆیان هەیەو ئەمانیش لەخزمەتی شیعرو ئەفراندندا استگۆیانە لەگەڵ شیعردا دەژین. جوانتریش لەمە ئەو شاعیرانەی لە (تەم)دا کۆبوونەتەوە هەریەکە خاوەنی شێوازێکی جیای نووسینی شیعرو دنیابینی شیعرە جیاواز لەوانی دی.
بەڵێردا کەمێك رابمێنن و پێکەوە گوزەرێکی خێرا بکەین بە شیعرێکی بەشاوکراوەی ئەو پێگەیەدا لەژێر ناونیشانی (مانی سەر فەرشەکان)(١٣)ی شوان تەفیق دا، کە من وادەزانم هەمان شاعیرە کە پێشتر بەناوی شوان سەعیدەوە هاوشێوەی تەرزی ئەم دەقەی بەشاودەکردەوە. شاعیر لەم شیعرەدا گەمەیەکی تەکنیکی جوان بە ئەوین دەکات و مانایەکی نوێی شیعریی لە بەرجەستە دەکات، کە لێرەدا ئەم بەشەی پێیوەندی هەیە بە بابەتی ئەم وتارەوە، کە چۆن شاعیر دەتوانێت بە بیرکەی نوێ و تەوەر و تەکنیکی جیاوازەوە دەقێکی شیعریی داهێنراوە وادی بێنێت و نوێبوونەوەیەك بەو ئاراستە کلاسیکییە ببەخشێت کە زۆربەی شاعیرانی غەزەل، بە کۆن و ڕەمانسی و مەدەرنەکانەوە تەوەی گلاون و هەمیشە لە خولگەیەکی دووبارەدا دەسوڕێنەوە.
هەر خوێنەرێك کە ئەو شیعرە دەخوێنێتەوە لە دیدگای خۆیەوە لێکدانەوەی بە دەکات، کە ڕەنگە زۆرینە بە دیوە باوەکەی ڕەمانسییەتدا بیخوێنێ پاڵ زۆرینەی شیعری غەزەل و چیدی خەماندووەکەن و وازبێنن لە لوردبوونەوەو تێگەشتنی زیاترو جیاوازییەکانی ناوی، کە هێندەکی زۆر وردەو هێندەکیشی بۆرچاوە.
زمانی دەقەکە، زمانێکی ئاڵۆز نییەو بابەتەکەشی زۆر سیرو نامۆ نییە، بە نموونە ئەو بە ئاودانی باخچە دەست پێدەکات، بەڵام وشەی (پاکانە) ئاراستەیەکی تر دەدات بە کەی دەلالەتەکانی ئاودان و وشکبوون، ئاراستەیەکی موچەکئامێز، کە ئەمشە وەرچەرخان و

موفاجۆئی شیعر لای خوێنەر بەرپادەکات، ئاوها شاعیر لە ڕێی دەزینەوەی تەکنیکی نوێی دەربڕین و هەڵگرتینی تیمەیەکی نوێ لە نێو تیمە کۆنەکەی خۆمانسیەتدا هەڵگری ئاست و چەوت دەهێنێت بەسەر بیردۆزی لەکدانەوەی زایەندی فرۆیدا(١٤)، کە فرۆید وای دەبینێت چالاکی و غەریزەی زایەند تەنیا کارەکی بایەلۆژی نییە، بەڵکو هەزی پاشەڕی ژیانێ وهەر ئەوشێ هەکاری هەموو ئەو دەڕاوکێ و بەرزونزمییە دەروونیانەی کە مرۆڤ لە ژیاندا توشی دێت، وەک ئەوەی دابەشی پێنج قۆناغی دەکات و تەنانەت قۆناغی شیرخواردنی کۆرپەش بە ئەو پاشەڕۆ دەگەڕێنێتەوە!.
شوان لەم دەقەدا بەوردیی کاری لەسەر بونیاد کردووەو لە بیرکەی چنینی سەر مافوورەو وەنێ ئەندێشەیەکان تەکنیکی شیعرو مەجاز دەکات و هەم دەیکاتە ناونیشان و هەم دوا کۆپلەی شیعرەکەی و خاڵی جیاوازبوون. بیرکەی وەنەی چنراوی سەرمافوور لە کۆپلەیەکی شیعری کوردیدا شتێکی جوان و ناوازەیە و کەم بەرچاودەکەوێت، هەر ئەو وەنە شیعرییەی سەر مافوورەکەیە کە پێچوپەناکانی تیمە ئاوەڵا دەکات، نازانم چۆنگە لە شیعری فارسیدا بوونی هەبووبێت، لەڕەدا چەکردنەوەی پنتەکانی نەودەقەکە لەو وەنەیەدا خەی لە خەیدا چەند ئاماژەیەك هەبێدەگرێ، کە ناکرێت لەم دەرفەتە تەسکەدا لەسەر هەموویان بوەستین.
ئەو شیعرە زۆر چەهەندی جیاواز و پنتەی داهێنرانەی تێدایە بە لەسەردووان، بەنموونە وەك بەکارهێنانی کەدو سیمبۆڵ لە دەڵکانی :
بەبەر چاوی (ئاسمان)ەوە،
وشک بوون
(هەورەکان)، (بایەکی دەڕەق) لەگەڵ خەیدا بردنی..
تەنانەت (زستانیش) جارێک بە (گەرمی) لە ئامێزی نەگرتین
لەلایەکی تریەوە دەقەکی کراوەیە بە ڕووی هەموو جۆهەشتنەکاندا، کە هەر یەکەمان دەتوانێت بەشێک لە ئەزموونی خەی تێدا ببینێتەوە، هەرچەندە لە خوێندنەوەی ڕووکەشیدا بە خوێنەری سادەبین وادەردەکەوێت کە ئەمە شیعرەکی باوی ئەڤیندارییە و ڕەمانسیەیە، بەڵام شاعیر تا کۆتایی توانیویەتی پارێزگاری بەو خەسڵەتی کەشفنەکردن و لەهەمان کاتدا فرە هێندیەوە بکات. ئەگەر لە شیعرەکانی (ئێدگار ئەلان پۆ)دا بەنی کراسەکەی (لینەر) هاپێچی زۆر یادگەی جیاوازمان بکات، ئەوا لای شوان (ئەو)ەکی سیماکان لەپشت کۆپلەکانەوە ئاماژەمان بە دەکات و بەگیان لەگەڵ شاعیردا دەدەو و بەی دەگری وهەشتا پێوەندییان هەر ماوە دوای دابڕان و جۆهەشتن، بەڵام هەر کە لەی نزیك دەبینەوە وەکو خەوەکی دەم سەحەر زوو ون دەبێت، ئەم نیگەرانییەی شاعیر شایستەی ئەو تێکانەیە کە

لەمزەخانەی شیعردا هەگیرەن و لە شوشە بنرەن.
فەرمی گشتی مانا لەردا شەوازەك بەخەو دەگرەت، دەمانباتەوە سەر زەرانی دوالیزمیەکانی نەو ناخی مرەف و دەرەوەی ئەو، یان گیان و مادە، کە ئەویان وەنەی خانوویەکی چەی لەخەگرتووەو ئەمیشیان درزوسوتان و فرمسک و برین و شکان و کابووندەوە.
چەند ناخ هەژنە وەنەیەکی پە جەش و خرەشی دەروونی کە بەرجەستە دەبەت لە باەای مانگدا بە شوبهاندنی بە حزوری ئەو، لە ئاوابوونی مانگدا ئاوابوونی ئەو، کەواتە ئەو هەوناکییەی لە تاریکاییدا دەدرەوشایەوە ئاوابوو، نایەوەت بەەت تە مانگ بووبت، چونکە شاعیرەکانی تر بە هەوە باوەکەیدا زەر بەکاریان هەناوە.
چەند خولەکەک پەش ئەوەی مانگ ئاوابەت،
تە لەرەبووبت
ئەم دەقە تەزیە لە وەنەی شیعریی ئاوەزانی ئەنتەلەژیا و دیدی قووەی هەچوون بە وجودییەتدا و شوبهاندنی بە دەریا، بەکو ئەو ونبوونە دەکرەت هەندەی قووەیی دەریایەك بەت لە بریەن، بەام مرەف دەسوسانە لە بەرانبەر پرسیاری مەرگ و ناتوانەت ئەو گرەکوەریە بکاتەوە تا خەی نەیچەژەت، ئیدی هەموو شتەك کەن دەبەت لە تەمەن و ئەزموون و شتەکان، ئەمەی بەلەمی تەکشکاو کەی لەناو دەیای قەدەردا دەتوانین سەوە لەبدەین؟ ناتوانرەت بە ماددە، میتافیزیك بپەوین و لەی تەبگەین، ئەم کەرسانە بەو پنتانە ناخەن، وەك ئەوەی بە بەژنگ بمانەوەت ئاو بخەینەوە، یان بە مقاش بمانەوەت پارچە قوماشەك ببەین و بە مقەست بمانەوەت بزمارەك داکوتین.
بریەنی نەبووەنی تە
هەندەی دەریایەک قووە بوو
قووەی دەریا، کەی بە ئەمە چارسەر دەکرەت؟
بەم بەلەمە کەنانەی تەمەنمانەوە،
کوا دەتوانین بە دەریادا بپەینەوە؟
ئەوەی زیاتر ئەم لەکدانەوەمان پشت هاست دەکاتەوە ئەو (ئەوینە)یە کە لەردا بە باەا باسکراوە، واتا جیا لە باو، پیرەزو پاکە، هەر لە کەپلەی دوای ئەویشدا دالی ژن دەرگای ئەو کەپلە شیعرە جوان و ناوازەیە دەکاتەوە و داشی دەخات، جیاوازیەکەش لەوەدایە هەر ئەو مانگە بوو کە لەردا ژنەو کچ نییە تا نەەین شیعرەکی دەداریەو ئیشق تەنیا لەو پنتەدا قەتیس نەکەین، دە کاتەك دەبەتە گزیەکی شکاو و جەماو کە دوو وەسفی تراژیدیاو خەمناکن بە هادیەك باری شەژان و کاریگەربوونی دەروونیی، ئان و ساتی نووسینی شیعرەکە دەردەخات لەلایەن شاعیرەوە:
ئەوینی باەا؛ زەر شتت لە دەبات و

لە بەرانبەردا هیچت پێ نادات،
*
لەدوای تۆ هیچ ژنێک لە باوەشی نەگرتم
دڵم گۆڕیەکی شکاو بوو، لەبەر بارانداء
لەم بۆجۆما
وەکو پێشتر گوتمان بیرکەرەوەکی سەرەکی نووسینی شیعرەکانی هاوکاریی شاعیر دەکات تا بزانێت دالگەکان و کێڵگەکان چۆن ڕێزبەندی بکات و بیانبەستێتەوە بە بونیادی سەرەکی تەوەرەوە، ئایا شاعیر توانیوێتی بیرکەرەوەیەکی تازە لە وێنە شیعرییەکانی نوێدا بکاتە کەرەسەی دەربڕینی ئەو هەستە شیعرییەی کە جیاوازە لە هەر هەستێکی ئاگوزاری کەسێکی ئاسایی ناشاعیر؟ لەم دەقەداو لە کەی ئەو خوونانەی لە ژیاندا ئابوردن، لە کەی ئەو خۆشی و ئازارانە، کە خۆشیەکان کەمیان باسکراون و لەگەڵ جیهێشتنی ئەودا و سەرەتا دێدا دەرگای لەسەر دادەخرێت، جگە لە دەی (چنینی فەرشی سوور) کە فلاشباکی ئەو هەستەی سەرەتای پێش دەستپێکی شیعرەکەیە، لە دواکێڵدا حزووری هەیە، هەروا ئەمش بەگەیەکی ئەو تێگەیشتنەی سەروەمانە، چونکە بابەتی شیعرەکە ڕەمانسی باو نییە، ئەگەر ئەوش بووایە دەنگە زەر کاریگەریی و هەچوونی لەسەر دەروونی خوێنەر دروست نەکردایە.
جێی ئاماژەکردنە کە مەرج نییە ئەو کێپلانەی خوێنەر لە شیعرەکدا بەریان دەکەوێت هەر واقیعی بن، بەکو شاعیر مامەڵە لەگەڵ میتافۆو مەجازدا دەکات و تواناو سەلیقەی ئەو لەوەدایە کە گیان بکات بەبەری ئەو بیرکانداو خوێنەر وا لێی تێبگات هەروکو ئەوەی ئووێاندبێت لە گۆیاندا بژی، لە دوماهیدا شاعیر کارامانە بەم ئوینە گەردوونی و باڵایە، دەقەکەی بەرەو تەواوبوون دەبات و لەناو ئەو بیرکەی مافوورە سوور چنراوەدا ئوینەکی پاشەڕۆژیی نەبەکام دەنەخشێنێت، وەك خوونکی بەدینەهاتوو (لینەر)ئاسا کە هەرگیز ناگاتە ئەنجام و دەبێتە هەوێنی دەقەکانی تری ئەدگار پۆ.
لەم وێنەیەدا ماڵی ئەو دەپەی دەکردو بەرەو ئەمان و جیهێشن چوو، ماڵەکەی شاعیریش کە لەسەر مافوورەکە نەخش کرابوو بەرەو کاڵبوونەوە چوو بە فرمێسك، چەند گونجاندن و هاتنەوەیەکی تێباو ئەفرێنرانەیە لە نێوان وێنەو مانەاو واقیع و تیمەی دەقەدا، هەردووکیان ناسەر سیماکەیانی شێوان و کوژانەوە، ئەمەیە بیرکەی نوێ لە شیعردا کە شاعیری پێ بەخشین سەرکەوتووانە ئەنجامی ئەدات.
جگە لەمەش دەمانباتەوە بە چەمکی پرسیاری فەلسەفەو بە خەمکی وجودی کە چۆن مرۆڤ هەمیشە بەدوای سەرچاوەکەیەوە وەە، ئەو هیزەی کە سەرجاوەی بوونییەتی و دەیبەستێتەوە بە هەموو ەگەزەکانی دی

بوونەوە:
دایکم فەرشی سووری دەچنی
جارەکیان بەدەم گەرانی گوتنەوە لەناو فەرشەکی "سێ بەچوار"دا
ماڵەکی بچکۆلەی بە دروست کردین
خانووەکەی دایکم دڵۆپەی دەکرد
ماڵەکەی من و تۆ بەسەر فەرشەکەماندا،
کاتێ دەبووەوە
پەنجەرەکانمان لەبەر بارانداو دەخووسان
بەیاغ نەیدەتوانی دیوارەکانی ئەم ماڵە جوان بکاتەوە،
هێندە دەستی بە فرمێسکمان
پێ سەی بوو،
هێندە بەدیار داخرانی دەرگەکانیەوە
گریابووین،
بەداخەوە ڕەنگ بەدار و
بەردیەوە نەمابوو
.***

پەراوێزو سەرچاوەکان:

The Use of Poetry and Use of Criticism، T.S. Eliot ،1986 by -Harvard University Press١

٢- القرطاجني، أبي الحسن حازم، (منهاج البلغاء و سراج الادباء)، تحقيق: ابن خوجة، محمد الحبيب. الطبعة الثالثة، دار العربي الاسلامي، السنة ١٩٨٦، بيروت. ص١٩٢

. ٣-أبي عثمان عمرو بن بحر بن محبوب، الجاحظ (البيان والتبيين)، تحقيق السندوبي، حسن ، دار أحياء العلوم، ص٣١-٣٢.

٤-برنار، سوزان (قصيدة النثر من بودلير حتى الوقت الراهن)، ترجمة: صادق، راوية، دار شرقيات للنشر والتوزيع، السنة ٢٠٠٠، الجزء الاول ص ٣٤

٥-المصدر السابق ص ٢٩

٦- مصدر رقم ٣/ ص ٣٢-٣٣

٧-iraqpalm.com/ar/article/-Theme-مفهوم الثيمة في النص الأدبي، عباس،عبد الكريم حمزة (الناقد)

٨-hindawi.org/books/41862715/12-هنداوي، نادية، «الثيمة» تلك البوصلة الخفية

٩- منصور، حسن عبد الرازق، الشعر والعقل- منهج للفهم، دار أمواج للطباعة والنشر والتوزيع ،٢٠١٤، ص.١٠٣

١٠-مصدر رقم ٢، الصفحة١٧٧، ١٩٨ .
١١-مصدر رقم ٤، ص ٣٤.

١٢-پەگەی تەم ، بەرواری ١٣/٦/٢٠٢٥ دەقی (مالی سەر فەرشەکان)، شوان تەفیق.
13- wikipedia.org/wiki/
14- Sexuality and the Psychology of Love by Sigmund Freud with an introduction by Philip Rieff Touchstone Books 9780684838243

درەکردن وەک کولتوری فریودان.. نیهاد جامی

درەکردن بەتەنیا گەمەیەکی زمانەوانی نیە، هەندەی دەزگایەکی ئایدیالۆژی لەپشتیەوە دەوەستێت و فانتازیا دەخولقێنێت، هەزە فاشیستەکان وەک ئەخلاقێکی میدیایی سەیری دەکەن، تاوەکو کەنترالی بینەری بەردەم تەلەفزیۆنەکان و خوێنەری رۆژنامەکان بکەن، هەر هەزەکی ئایدیالۆژی بگریت خاڵی نیە لە درەکردن، ئیتر وای لەهاتووە شتێکی سرووشتیە حزبەکان درێ بکەن، چونکە ئەوە ئامرازی پەیوەندی کردنیانە بە کەمەگاوە، ئەنگە ئەو پرسیارە هووبەرووی خەمان بکەینەوە، کەواتە شتە ناسرووشتیەکە چیە؟
رەنگە گەلان بەدوای ناسرووشتی بوون لە درەکردن بە ئەمە جێگای بایەخی تایبەت بێت، چونکە ئیدی گرفتێکمان نیە لەگەڵ درەکردن، تا ئاستی ئەوەی کەمەگا ئارەزووی خەفریوودان دەکات لەگەڵ درەکردندا، بەڵام ناسرووشتی بوونەکە لە ئەخلاقێکی ئایدیالۆژیەوە دەبێت بە کولتور، ئاخە درەکردن وەک کولتور بەتەنیا هەزە سیاسیەکانن پێی هەڵدەستن؟
لەڕاستیدا هەزە سیاسیەکان کارەکی زەریان بەویە ئەو ئەخلاقە بکەن بە کولتور، تا ئاستی ئەوەی گومان دەکەن بتوانن ئەو کارە بەئەنجام بگەیەنن، بەیە دەیانەوێت وەک سیمای ئەخلاقی خەیان بمێنێتەوە تا ئەو کاتەی رەشنبیران دەن لەبەی ئەخنەگرتن لەو ئەخلاقە درەکردن دەکەن بە کولتور؟
لەوانەیە ئەوە وەک وێنەیەکی کاریکاتێری سەیر بکەین؟ بەڵام

گرفتەکە ئەوەیە ئەو حەقیقەتەکی ناو ژیانە، کاتێک حزب ئەوەی بە مەیسەر نابێت و رەشنبیران ئەو ڕۆڵەی بە دەبینن، ڕەشنبیران بە فەرمانی حزب ئەو کارە بە ئەنجام ناگەیەنن، هەندەی وەک بیانوی زیرەکی خەیان سەیری دەکەن، بەوەی ئەوان دەتوانن بە سوود گەیاندن بەخەیان ئەو ئەخلاقە بکەن بە کولتوور، ئەنگە وەنەکە هەندە خەمبارانە بێت تا ئاستی ئەوەی ئیدی ئومێدێک نامێنێت بەوەی کە لەدەرەوەی درەکردنە، ئەو جوانیە چیە لەناو تەکستەکانەوە دەیبینین و خاڵین لە درەکردن، گەمژەییەکی گەورەیە خەیاڵ و درەکردن وەک یەک تەماشا بکەین، خەیاڵ خولقێنەری جوانیە و درەکردن زادەی دەروونێکی نەخۆشە، خەیاڵ تەکستی ئەدەبی دەخولقێنێت، درەکردن ناتوانێت تەکست بخولقێنێت، بەیە لەشوێنی خەیاڵ دێت وێنای بانگەشەکاریەک دەکات بە تەکست.

ئەوانەی هیچ بەهایەکیان بە نووسین نەهەشتەتە هەندە بەرەو سادەبوونەوە ڕەیشتوون یاخود هەر خەی نووسینەکانیان لە ئاخاوتنی ڕۆژانە جیا نابێتەوە نابێت بە تەکست، هەست دەکەن وەک سەرەتا دەتوانن خوێنەرانێک فریوو بدەن نەک لەڕێگەی نووسینەکانیانەوە، بەڵکو لەڕێی بانگەشەکاری ساختە تا بازار بە نووسینەکانیان پەیدا بکەن، بە ئەوەش دەن خەیان وەک پارەزگارێکی ئەخلاق و ئاین نیشان دەدەن، ناتوانن قسە لەنهێنی نووسین بکەن، توانای ئەوەیان نیە لەناو نووسینەکاندا وێنای خەیاڵ بکەن، بەیە لەدەرەوەی نووسین دەن وەک نوێنەری ئاین قسە دەکەن، قسەکردنێک پڕ لە درەکردن، داکێکارێکی بەمانایی بە بەوایی وا دەکات، وەک سەلەفیەکی ئاینی بدوێن، پرسیارە سەرەکیەکە ئەوەیە ئاخە ئەو درەکردنە دەبێتە هەی خولقاندنی بازارگەرمی بە کتێبەکان؟

بە بەوای ئەمە ئەوە پرسەکە نیە، هەندەی بە ئەوان سەرنج ڕاکێشانی کەمەگایە بەوەی ئەوان وەک نوسەرانی کلاسیک بەرهەمی حوجرەو خانەقان، بەڕام دەبێت بزانن ئەوەشیان دریەکیتری بە مانایە، نوسەرانی کلاسیک زادەی درەکردن نەبوون، واقعی کەمەلایەتی و مەژوویی ئەو فەمەی لەژیان و نووسین بەوان بەخشی، ئەوان زادەی بیرکردنەوەی ناو تەکست بوون، نەک بانگەشەکردن و داکێکیکاری لە ئاین تا بازار بە تەکستەکانیان درووست بکەن.

لەو ساتەوەختەدا ئەوەی سوود مەند دەبێت ئەو نووسەرانە نین، هەندەی هەزە سیاسیەکانن لەوەی دنیا دەبن کە ئیتر درەکردن وەک ئەخلاقێکی ئەوان دەبێت بە کولتوور، بە کولتوورکردنی درەکردنیش کەمەکێکی زۆری هەزە سیاسی و دینیەکان دەکات، تا تەواو کەنترەلی هەشیاری کەمەلگا بکەن و تا ئاستی ئەوەی لەدەرەوەی هەموو خەیاڵێکی جوانی تەکست، دنیایەک بە درەکردنی دەرەوەی تەکست هەیە بە شیعری

بە شاعیریەت و چیرۆکی بە ڕووداو، ئاوەش فەرهەنگیتری ئاوانە هەڵە سیاسیەکان لەو کولتورە باشتر دەتوانن درک بکەن، دواکەوتووترین هێزی سیاسی دەتوانێت زەرتترین کورسی هەڵبژاردنەکان وەدەست بهێنێت، چونکە لەهەمووان زیاتر توانای درککردنی دەبێت، خێی بە نوێنەری ئەخلاقی کەمایەتی ئەمە دەزانێت، هاوشێوەی ئاو ڕەشنبیرانەی نووسینەکانیان باس لەشەوەتە چەپەنراوەکانیان دەکات، کەچی لەدەرەوەی نووسینەکانیان، دلخۆشی خۆیان بە کتێبی ئاینی و موسوڵمانبوونی خۆیان نیشان دەدەن.

نیهاد جامی- فەرهەنسا

بەکورتی 15: من تۆ نییم... منەکان هەریەکە منی خۆیانن.. ئازاد حەمە

بە شێوەیەکی ساکار و سانا دەڵێین: (من) تۆ نییم، واتە (من) خودیخەمم. ئەم تێگەیشتنە گۆشنیگای خێی هەیە و بەرەو ئاوەشماندەبات، کە خودیخەمان بەدزینەوە، کە هەرئەمشە لەڕەدا دەبێتە ناواخنی ئاوەی لەبارەیەوە دەدوێین. ئەمش بەپێی ئاوەی، کە خودی خۆبوون(خۆتبووونTo be yourself) بەمانای ئاوەدێت،کە لەگەڵ خودی یان منی خۆماندا ببیین و لە خەمی دزینەوەی پێگەی خودیخەماندا بیین.
ئەمە سەرەتای خۆیستیە Selfishness، لە خودی پرسێکە، گەڵانیشە بەدوای خودی خۆدا، یان دزینەوەی منی خێت، کە کارزانیی دەوێت. هەروەها لەڕە قسە لە خۆیستیەکە بەمانای منپارێزیە نێک خۆپەرستیی. وەکیتر، خۆتبووون بە مانای پەسندکردن و وەستان لەسەر ناسنامەی خودیخەش دێت.
ئاو پرسیارانە، کە لەڕەدا، ئارمانجی بنەڕەتی باسەکە دەپێکن ئەمانەن: خۆبوون چییە؟ چۆن فەربین خۆمان بیین؟ خۆبوون خۆدزینەوە نییە؟ ئەی من کەم چییە؟ منایەتی من چی دروستیکردوە؟ خەم یان ئاویتر دروستیکردووە؟ چ منێک بیین؟منی خۆمان بیین یان کۆپی

منکانیتر بیین؟ کۆمەڵگا، ئاوانی دیکە، دەیانەوێت چ منێک بیین؟ منی رەگەزی مێ منکی دیکەیە، یاخود هاوجۆری منی نێر؟ خۆبوون واتە من بەهای خۆم دەزانم؟ باشە خۆبوون واتە تەنهابوون و بەس لەگەڵ خودیخۆبوون دەگونجێت، یان دەکرێت خۆمبم و لەناو کۆمەڵگاش بم؟

خودیخۆبوون(خۆتبوون) être soi-même واتە چی؟ واتە من تە نییم، من ئێوە، ئاوانی تر نییم. ئێم نییمە بۆ مانایە نییە، کە ئێوە خراپن، بەڵکو کە من تە نییم، واتە من وەک ئێوە باش و بەد نییم. من بەشەوازی خۆم هەم و دەبم. من کە تە نییم،واتە من دەزانم من کێم. لێرەوە پرسیاری (من) لەدایکدەبێت. (من) کێم سەرەتای پرسیارەکانە. کێیەتی من سەرەتای دەرکەوتنی منە، ئێگایەکە بۆئەوەی خۆمی خۆم تەنها لەرێگای من کۆمەوە نیشاندەم.

منبوون تە بوون، یان ئاویتر بوون، نییە. هەموو منێک منایەتی خۆی هەیە. منی (من) منی تە نییە. ئەم هەر مانای ئێوە نییە وەنێیکی ئەرێنیت لەسەر خودیخێت هەبێت، بەڵکو پێویستیشت بەوەیە، کە خودیخێت فریونەدەیت و خێت بەلاوە نەبەیت. ئەمەش کاتێک ڕوودەدات، کە خێتت لەبەرتە کەسێکی (منێکی)تر.

کە من تە نییم، واتە من متمانەم بەخۆمە. ئەم وادەکات (من) لە تە جیاکاتەوە. متمانە، کە بەرهەمی هەزی بیرکردنەوە و دادوەری خۆمە، وادەکات، من منێکی بەهێز و سەروەرانەم هەبێت. کەواتە، من تە نەبم، ئاگام لە بەهای خۆمە، لە چاوەڕوانی ئێوەدا نییم تە بەهام پەیدابخشیت.

کە من خودیخۆمبووم فریوخواردوو و دەسخەوتنابم. منێک لەناو خودیخۆما دەسازێنم، کە ڕووبەڕووی ئاستەنگ و گووشارەکان ببێتەوە. ئەوەش دەبینین، کە گشت منێک پێویستی بە دەرککردنی خودی خۆیەتی. ئەم من بەرەو خۆناسیی دەبات. هێژاترە بڵێین: منناسی تەنها کاری منە نەک ئاویتر. بۆیە منبوون خودیخۆمبوونە.

منناسی ئاشنابوونە بە خۆم، چۆشنی خۆم خۆمدەبم، نەک چۆشنی تە. ئەمەو منناسی کاری قوە و چەوپەی فەلسەفیی لە تاک، خودیخۆ، داوادەکات، ئەمەش تەنها بە تەواوەتی لە منایەتی من دەتەبەرهەم. بەئێوە من پێویستی بەوەیە یەخەی خۆی بگرێت. وەک ئای مەترسیدەکانی ئێم لایانە، لە پەیبردن بەخودی خۆ ئاسوودەیی بە خود دەنێت. وایلەدەکات گەنجینەی شاراوەی خۆی بدەزێتەوە. بەواتایەکیتر، منناسی خۆدەزینەوە، شکۆمەندیشە بە تاک تا وەک دەزینەوەی خودیخۆی بێت. چونکە خۆبەزرکردن(خۆونکردن) هەمیشە بە قازانجی من ناگەڕێتەوە.

وەک ئەوەی گوترا، شوێنک لێم جیهانە هەیە کە شوێنی منە. ئەو

شۆنێ بواری دەرکەوتنی منی منە. بەڵێ ئەو شۆنەوە، لەوێ ئاگام لە خودی خۆمە. دەشتوانم بڵیاربدەم چۆن لەگەڵ جیهانی دەرەوەم مامەڵە بکەم. ئەمەش خۆپەسەندکردن و متمانەبەخۆبوون دروستدەکات. بوارێکی باشیش بۆ لەناوبردنی ماسکەکان، کە سانیکە خەممتیاشاردوەتەوە. هاوکات ئەمە دەرگا لە خۆخنەکردن دەکاتەوە. هەمان بۆچوونشدەکەین، کە بۆ ئەوەی نکۆینێ تەواوی ئۆیترەوە پێویستمان بە خۆدزینەوە هەیە. ئەم تەقڵایە هەڵبژاردنکی گەورەی هەستیارە و بۆ سەختییش نییە. چونکە ژیانی تاک بارگۆییە بە زەر ئەزموونی شکستاویی، دەسخەڵەیی و گوشارەوە. بۆیە لەناو نامەبوونکانەوە دەبێت (من)ێک سەردەربێنێت. ئەو پرسە لەناو ژینگەی هەنووکەی ئەمەدا بە هۆشکی خراپدا تێدەپەڕێت. لەم ڕوانگەیەوە دەگەین بۆەی، خەناسیی دەرفەت ڕەخسانێ بە هاتنەدەرەوە لە خودی ئۆیتر و هاتنناوەوە، یاخود گەڕانەوە بۆلای خۆت. چونکە منکانی کەمەگەی ئەستای ئەمە پێیانکردووین لە خۆیان. سەرنجاکشترین ئۆیە،کە خەریکە هەدی هەدی دەبیین بە (ئەوان). گشت منک بەڵگاوێیە ببێتە کپی منکی دیکە(تر).
سەرباری ئەوەی گوترا،یەکک لەو پرسانەی لە دیدی سیاسییەوە ناخرێتەوو، بابەتی خەناسیی سیاسییە، بەواتایکی دیکە، من کەم لەناو سیاسەتدا،لە دونیای ئەمەدا، بوونی نییە. بەنموونە گەر ئەم خەناسییە سیاسییە لە ژینگەی سیاسیی ئەمەدا هەبایە ئەوکات زەرەک لەوە حاڵیدەبوون، کە شەرمە تە سێ حیزبتکردبێت و ئەستاش بەتەمای ئەوەبیت دەنگ کەبکەیتەوە بە ئەو حیزبەی پەنات بەبردووە.
سەبارەت بە دوا گوتنمان تایبەت بە من تە نییم و خودیخەمم، ئەوە دەڵێین کە (من) پێویستی بە خەناسییە Self-knowledge. بەئەوەش من، یان خودی خۆ، پێویستی بە ڕەخنەکردنی خودیخۆ Auto-critique یەتی. ئەم شێوە ڕەخنەیە هاوشانە لەگەڵ خەڕەخنەکردن Self-critique، کە بەواتای خۆپشکنین و بینینی خودی خۆ، هەڵسەنگاندن و گریمانەکردن بەسەر ڕەفتار،کردار و بیرکردنەوەی خودی خۆەدەت. خۆبینین و وەستان لەسەر گشت شتکی خودیخۆ، من قایمتردەکا لای خودیخەم. بگرە ئەو پرسەیە من بەخەم دەناسەنێت و واشملەدەکات لەو شۆنەی پێویستبکات ستەپی خودیخەم بکەم. ئەمە منایەتی من لاوازناکات، بگرە توندوتەترەدکات، لەدەگەڵ منی (من) ئاگای لەخۆی بێت و بزانێت (من) خۆی کێیە.

ئازاد حەمە
پرۆفیسەر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلەمانی

تارماییەکانی موشەك و بریندارەکانی خود لە شیعری "موشەك"ی "تەیب قادر"دا.. بەند باجەلان

تەیب قادر زەرجار بەدواداچوون بۆ تەوەری بوون و شوناس و بارودۆخی مرۆڤ دەکات. شیعری تەیب گوزارشت لە هەستێکی قوولی حەسرەت و خەبات دەکات کە دەتوانرێت هاوتەریب بکرێت لەگەڵ دیدگای نیتشە. نیشتە بە چەمکەکانی " سوپەرمان" و "ئیرادەی دەسەڵات" ناسراوە. ئەم بیرکانە جەخت لەسەر هەزی تاک و زاڵبوون و دروستکردنی بەهاکانی مرۆڤ دەکەنەوە لە جیهانێکی تایبەتدا.
لە قەسیدەی" موشەک"ی تەیب قادر, لە کاتێکدا وردەکاریی تایبەت سەبارەت بە کوشتن و جەنگ لەلایەن شاعیرەوە خراوەتەڕوو، دەتوانین تەوەرەکانی قەیرانی بوون، شوناس، یان بارودۆخی مرۆڤ, وەک زەمینەیەکی بەپیت بۆ گفتوگۆ تێبینی بکەین.
لە دەقی " موشەك" دا, شاعیر بەدواداچوون بۆ ئازاری ئینسان دەکا، جێگای سەرنجە کە دەقەکە, ماموستا لەگەڵ پرسی مانا و ئامانج دەکات، هەنگاو دەنگدانەوەی ئەو تواناییە وجودییە بێت لە شیعرەکەدا هەیە:

لە شەڕدا نازانن منداڵ چییە
لە شەڕدا نازانن ژن چییە
تەنیا دەزانن مرۆڤ بکوژن
مرۆڤ نابێت بکوژرێت، دەی هەیە.

- چەمکی "ئیرادەی دەسەڵات"ی نیتشە دەتوانێ لە هەڵسەنگاندنی تەوەرەکانی ناو " مەشەك"دا هەنگاو بداتەوە کە جەخت لەسەر خۆاگری و ئیرادە دەکەنەوە و پاڵنەرن بۆ زاڵبوون بەسەر ناخۆشییەکان. ئەم شیعرە، دەست دەخاتە سەر بابەتکانی خۆاگری و توانای هەڵسەنگاندنی مرۆڤ بۆ بەرگەگرتن، ئەمەش خاڵێك بۆ جەختکردنەوە لەسەر گۆشە فەلسەفییەکانی نیتشە دابین دەکات.

-بریـنـی ئـەم دەقـە کـە ڕەگ و ڕیشەی لە کولتـوور و زمـانی کوردیـدا هەیە، ڕوانگەیەکـی نـاوازە بـە شونـاس و تـەوەرە وجودیەکان پێشکەش دەکات. فەلسەفەی نیتشە، جەخت لەسەر ڕەگی تـاک دەکـاتـەوە لـە دروسـتکردنی شونـاس و بـەهاکـانی خـۆیـدا. "مـوشەك" دەتـوانـێت وەک گـۆڕانـکـی دژە مـەدەرنـە بـە ئـەم بابـەتـانـە دەربکـەوێ، ناسـنامەی کولتـووری لـەگـەڵ پرسـیارە وجودیـیەکان تـەکـنـە دەکات:

ئەو دەیەوێت گەورە بێت و بچێتە زانکۆ و
ببێتە ئەندازیار و
نەخشەیەکی نوێ بهێنێت و
بینایەك دروست بکات،
تا هەست بکات زیندووە.

ئـەم شیعـرە، تـەوانیـنـەک پـێشکـێش دەکـات کـە چـۆن فـۆرمـە جیاوازەکانی دەربـڕین تاقی بکەینەوە بـۆ گوزارشت کردن وەك چـۆن باس لـە تـەوەرە گشتگیرەکانی بوون، شوناس و بارودۆخی مرۆڤ دەکا, تیشک دەخاتە سـەر پـێوەندیـیە بـەردەوامەکانی خود لە ئەستانەی ژیان و ستەمی جیاوازی ئینساندا.

بـە لـەکـەڵـیـنـەوە لـە تـەما و مـەتیـقەکانی ناو شیعری (تەیب) و بیـرکـە فـەلسـەفیـەکانی نیتشە، دەتوانین تـەگـەیشتـنـەکی قـووڵـتر لـە پرسیارە وجودیـیەکان کە پەیـوەندیدارن بە شوناسـەوە بـەدەست بهێنین, کەواتە دەقەکە بـە گـەڕان بـەدوای تـەوەرە وجودیـەکان و شوناس و بارودۆخی مرۆڤ دەناسرێتـەوە:

ئەو دەیەوێت تەنیا ببێت بە دایك
ئەو دەیەوێت تەنیا ببێت بە باوك

بـەکارهـێنانی هـەما و وێـنـە و مـەتافـۆر، دیـمـەنـێکی دڵـەڕاوکـێ دەداتـەوە, ئـاڵـۆز دروست دەکات کـە خـوێـنـەران بانگهـێشت دەکات بـە ئـەوەی بیـر لـە بـوون و شـوێنی خـۆیـان بکـەنـەوە لـە جیهـانـدا, تـاک هانـدەرێت بـە تـێپـەڕانـدنی سـنـوورەکانی خـۆی و هـاوڕەگـەزان بـە گـۆڕیـنی ئاسمانی, ئـەم تـەوەرە لـە خواستی خود بـە زاڵـبوون بـەسـەر ناخـۆشیـیەکان و گـێشتن بـە ئامانجـەکانی ڕەنگ دەداتـەوە, دەتوانرێت گـۆشتی خود وەک پرسـیـارێکی داهـێنـەرانـە سـەیر بکرێت، کـە دەبـێت بە خیابانی ئـاڵـۆزیـیەکانی بووندا بـڕوات و بە مانای خـۆی بگات. ئـەنجام: ئـەم شیعرە تیشک دەخاتـە سەر پەیـوەندیـیە کـۆنەکانی مرۆڤ و ئازار, لەو سیاقە (ئەدەبی_ فیکری)یە، دەتـوانین تـەگـەیشتـنـەکی قـووڵـتر لـە وجـود و شونـاس بـەدەسـت بهـێنین کـە لـە "موشەك"دا خراونـەتـەوو, هاوکات بـەهای ئینسان و توانای مانەوەی ئەو ئینسانە و ستەمی ئینسان دەرحەق بە

ئینسان، بەیان دەکا، پێمان دەڵێ کە زەمین پێە لە تاوان مەگەر خەیاڵی جوانییەکانی ئاسمان ئارامی بێت.

سەرچاوە:
موشەك، تەیب قادر، سایتی (تەم)، 2025
در امدی بر جامعە شناسی ادبیات: لوکاج، ادورنو، گلدمن، گرامشی، مترجم: محمد جعفر پویندە، نشر چشمە، تهران، ۱۳۸۰.
المدخل الی الفلسفة، جون لویس، ترجمة: د. انور عبدالملک.

ئێران، بۆچی ٣٠ی جۆزەردانی ١٩٨١ خاڵی وەرچەرخانە؟.. عەبدولڕەحمان گۆرکی

هەرچەندە هەم دیکتاتۆریەتی شا و هەم دیکتاتۆریەتی ئایینی زۆر تاوانیان دژ بە گەلی ئێران ئەنجام داوە، بەڵام ڕۆژی، ٣٠ی جۆزەردانی ١٩٨١ خاڵی وەرچەرخان بوو لە مێژووی خەباتی گەلی ئێران لە دژی دیکتاتۆریەت. بۆچی؟
یەکەم ٣٠ی جۆزەردان!
٣٠ی جۆزەردانی یەکەم بە ساڵی ١٩٨١ (1360) دەگەڕێتەوە، لە ڕۆژەکی وەک ئەمڕۆدا خومەینی فەرمانی بە پاسداران کرد کە تاقە لە خێپشاندانەکی ئاشتیانەی نیو میلیۆن کەسی خەڵکی تاران بکەن کە بە پشتیوانیکردن لە سازمانی موجاهیدینی خەلقی ئێران ڕەکخرابوو و بەمجۆرە خەباتی ئاشتییانە لە ئێران سەرکوت کرا. ئەم دەرکەوتنە لە سروشتی دیکتاتۆریی ئایینی، ئاراستەی هەموو ئازادیخوازانی ئێران بوو کە تایبەت نەبوو بە چین و نەتەوەیەکی دیاریکراودا. ئامانجی دیکتاتۆری ئایینی، سەرکوتکردنی هەموو جۆرەکانی ئازادی و ئازادیخوازان بوو لە ئێراندا. ئەمە یەکەم هەکارە بە ناشەرعیبوون و نامرۆڤایەتیبوونی دیکتاتۆریەتی ئایینی! هەربۆیە ڕۆژی 30 جۆزەرانی 1360 هەتاکی سوور بوو کە لە لایەن خەڵکی ئێرانەوە بەسەر دیکتاتۆریەتی مەزهەبیدا کەشرا. بەشێک لە ڕووداوەکانی ئەم ناوایەتییە بەم شێوەیەن:

دوای رووخاندنی دیکتاتۆریەتی شا لەلایەن خەڵکی ئێرانەوە، سازمانی موجاهیدینی خەلقی ئێران، ڕۆژێک دوای رووخانی دیکتاتۆریەتی شا، لە ڕۆژی 23ی ڕەبەندانی 1357 (1979)، بە مەبەستی فراوانکردنی بنکە کۆمەڵایەتییەکەی، "بزووتنەوەی نەتەوەیی موجاهیدین"ی وەک "ئێرگانی سیاسی" ڕاگەیاند.
دوای مانگێک و لە ٢١ی ڕەشەمەی ساڵی ١٣٥٧، موجاهیدین لە هەوڵستێکی تونددا لە دژی دەسەڵات، هەموو جۆرەکانی (حیجاب) بەسەر ژنانی ئێراندا بە ناعەقڵانی و قبوڵنەکراو ڕاگەیاند و پێنجەیان بە ئازادیی تەواو یاسایی و سیاسی و کۆمەڵایەتی ژنان ڕاکێشا.
شەش ڕۆژ دواتر و لە 27 ڕەشەمەی 1357(1979)، موجاهیدین لە بەیاننامەیەکدا جەختی لەسەر پێویستبوونی بەرگریکردن لە مافە ڕەواکانی گەلی کورد و نەهێشتنی ستەمی دوو چەندانە لە دژی کورد کردەوە و داوای چارەسەری ئاشتیانە و جەماوەری و شۆشگێڕانە کرد بە کێشەی کورد لە ئێران. ئەوان هەروەها هۆشداریان دا لەمەڕووداوەکانی وەک تێکهەڵچوونەکانی کوردستان و گونبەد (تورکەمەن سەحرا).
هەر لەو ڕێکەوتەدا، موجاهیدین بەیاننامەی لانیکەمی چاوەڕوانی لە کەماری ئیسلامییان بەاوکردەوە و داوایان کرد سوپای جەماوەری و نیشتمانی دابمەزرێت و ڕایگەیاند کە دەبێ ئازادیی ڕۆژنامەگەری و ئازادیی حیزبەکان و کێبوونەوە سیاسییەکانی هەمگری بیروباوەڕ و ئایدیا دەستبەر و مافی سیاسی و کۆمەڵایەتی ژنان مسۆگەر بکرێت و ستەمی دوو چەندانەی لە سەر هەموو گرووپە ئێتنیکی و نەتەوەییەکان لە هەموو پارێزگاکاندا نەهێرێت. لە ڕۆژی 17ی جۆزەردانی ساڵی 1358یشدا، موجاهیدین لە بەیاننامەیەکدا لەسەر پێویستی پێکهێنانی (مەجلیسی دامەزرێنەر) بە داشتنی یاسای بنەڕەتی (واتا دەستوور) بەاوکردەوە و ڕایگەیاند کە "ئەنجومەنێکی دامەزرێنەری ڕاستەقینە بە بەشداربوونی نوێنەرانی گرووپە کۆمەڵایەتی و سیاسی و نەتەوەیی و ڕێگەزییە جیاوازەکانی خەڵک مومکینە. ئەگەر پێکهێنانی ئەمجۆرە مەجلیسە، بە هەی فراوانبوونی گروپ و سەندیکاکان، قورسە یان مەحاڵە، دەکرێت ئەو ئەنجوومەنە بە ڕێگەی ئەنجوومەنە جەماوەرییەوەکان بەدی بهێنرێت و ئەگەر دامەزراندنی ئەنجومەنەکان بەم شێوەیەیش نەکرێت، تاکە ڕێگەی تاادەیەک ڕەوا ئەوەیە کە هەڵبژاردنی گشتی سەرتاسەریی ئەنجام بدرێت.
موجاهیدین لە ١٣ی ڕەزبەری 1358(1979)دا ڕایگەیاند کە "پرسی کوردستان هیچ چارەسەرێکی سەربازیی نییە. چارەسەری شۆشگێڕانە و جەماوەرییەکەی ئەم پرسە، لە بنەڕەتدا لە دانان بە "مافی چارەی خۆنووسین" و "بەڕێوەبردنی کاروباری ناوخۆ"ی کوردستانەوە دەست

پەدەکات لە چوارچێوەی خۆشهەڵنەگری یەکپارچەیی خاکی ئێراندا.
لە ڕۆژی یەکەمی سەرماوەزی 1358(1979) دا موجاهیدین رایانگەیاند کە بەشداریی ناکەن لە ریفراندۆمی یاسای بنەڕەتی (واتا دەستوور) بەهۆی نەبوونی لانیکەمی داخوازییە سیاسی و ئامانیەکانی موجاهیدین. سەرەڕای ئەوەش، لە ڕۆژی 15ی بەفرانباری ساڵی 1358(1979)، موجاهیدین کاندیدبوونی (مەسعود ڕەجەوی)یان لە هەڵبژاردنی سەرکایەتی کۆماریدا ڕاگەیاند، کە زەرینەی حزب و ڕێکخراو و گروپ و کەسایەتییە پێشکەوتنخوازەکان و هێزەها کەمینە نەتەوەیی و ئایینییەکان پشتوازییان لێکرد. لە بەرامبەردا، خومەینی لە بەرامبەر ئەو پشتوازییە بەرفراوانە گشتییەی لە کاندیدبوونی مەسعود ڕەجەوی کرا، ناچار بوو هەموو قسەکانی پێشووی خۆی بخواتەوە و "سەرەڕای ئەوەی بەڕێنی دابوو کە بە هیچ شێوەیەک دەستوەردان لەم هەڵبژاردنەکاندا ناکات" و ڕۆژ لە هەڵبژاردنی گەل بگرێت، "بە شێوەیەکی شەخسی دەستوەردانی کرد و فەتوایەکی دەرکرد بە دوورخستنەوەی مەسعود ڕەجەوی لە کاندیدبوون."
ڕۆژنامەی "کۆماری ئیسلامی" لە ٨ی خەرمانانی ساڵی 1359(1980) (واتا 12 ڕۆژی بەر لە دەستپێکی شەڕی ئێران و عێراق) نووسی: "بە فەرمانی فەرماندەی گشتیی هێزەکانی شەهید، ئامادەیی خۆیان بە داگیرکردنی عێراق ڕاگەیاندووە بە پشتیوانیکردنی موسڵمانان".
دواتر لە ڕۆژی 7ی گەڵاوێژانی 1359 (1980)، داواکاری گشتیی خومەینی لە دژایەتیکردنی موجاهیدین و قەستنەوەی دەخی جەنگ، بەئاوکردنەوەی بەئاوکراوە و بەیاننامەی موجاهیدین و لایەنگرانی موجاهیدینیان بە تەواوی قەدەغە کرد. بەڵام سازمانی موجاهیدین لە بەرامبەر ڕژێمی خومەینیدا، پاشکۆیان لە سەر پرەنسیبەکانی خۆیان نەکرد و لەسەر هەڵە سیاسیەکانی خۆیان بە ئارگومێنتی مێژوویی و سیاسی و کۆمەڵایەتی بەرامبەر بە ڕژێم، تا کۆتایی ماوە و بە ئێستایشەوە.
بۆچی خاڵی وەرچەرخان؟!
مەسعود ڕەجەوی ڕەبەری موقاومەتی ئێران لەم پەیوەندییەدا دەڵێ: ئەوەندەی پەیوەندی بە ئەمەوە بوو، لە دوای شەهید دژە پاشایەتیی خەڵکی ئێران، ئەمە هەرگیز تووندوتیژی و ململانێ و ڕووبەڕووبوونەوەی خوێناوی و چەکداریمان نەدەویست و ئەمەش پێشوازیمان لێ نەکرد. بەڵام کاتێک خومەینی ڕژێمەکانی داخست و حیزبەکانی قەدەغە کرد، ماوەیەک وریاییمان دا. مەجلیسی نیشتمانی هەر نەبوو، حیزبەکان سەرکوت کران، ڕۆژنامەکان داخران و لێژنەر ناوی ئاییندا، چەقی تەکفیر بەسەر نەیارانی ڕژیمدا بە باران کرا، واتە لە ٣٠ی جۆزەردانی ساڵی 1360، لە کاتێکدا ئەمە هەموو ڕێگاکانی ئاشتیمان

تاقی کردبووەوە، ئەو خومەینی بوو کە ئەمەی بەووی (بژاردەیەکی گەورە) و (مێژوویی) کردەوە. ئەمە لە بەردەم دوو رێگادا بووین. یان تەسلیمبوون یان بەرخۆدانی شەرەفمەندانە. کە خۆشبەختانە شەرەفی خەمان و گەلەکەمان پاراست.
بەم شێوەیە "یەکەم 30ی جۆزەردان" لە دژی دیکتاتۆریەتی ئایینی لە تاران رووێدا. لەم بەرواردە هەر دانوستانێک لەگەڵ رژێم بە گێشتن بە مافەکانی خەڵک هەنگاوێکی ناڕەوایانە بوو.
٣٠ی جۆزەردانەکانیتر!
هەر لە سەر ئەم بانە و وەرچەرخانە مێژووییەوە بوو کە هاوکات لەگەڵ پشکەوتنی خەباتی خەڵکی ئێران لە دژی دیکتاتۆریی ئایینی، لە ساڵانی دواتردا، ئەم خەبات و تێکۆشانە لە دژی دیکتاتۆریەت قووڵتر بووەوە. لە کاتێکدا کە داگیرکاریی رژێم گەیشتبووە دوورترین شوێنی ئێران و رۆژانە ژمارەی شەهیدان و زیندانیانی سیاسی لە زیادبووندا بوو و زیندانەکان فراوانتر کرابوون و "ئێران" بووبووە "زیندانێکی گەورە" بە خەڵکی ئێران، "لەژی شەهیدان و زیندانیانی سیاسی" وەک "نوێکردنەوەی بەڵێنی ئازادیخوازان و خەڵکی ئێران بە خوێنی شەهیدان" راگەیەندرا.
لە گەرماوگەرمی ئەم خەباتە و قووبوونەوەی لە دژی دیکتاتۆریی دوژمنکار دژ بە ژنان بوو، "ژنان" لە موقاومەتی ئێراندا گەیشتنە ئاستی سەرکردایەتی و رزگارکردن و گەاندنەوەی مافەکانی ژنان، وەک مەرجێکی پێویست بە رزگارکردنی پیاوان راگەیەندرا. ئەمەیش دیاریکردنی سنووری ئایدیاڵێکی بوو بەرامبەر بە دیکتاتۆریەتی ئایینی. لە هەنگاوی کۆتاییدا و لە رۆژێکی وەک ئەمەدا لە ساڵی 1366 دا، "ئەتەشی رزگاریخوازی نیشتمانیی ئێران" لە تەنیشت خاکی ئێراندا دامەزرا و لە یەکەمین ساڵیادی دامەزراندنیدا، جامی ژەهرئاگربەست بە قوڵگی خومەینیدا کرا و 30ی جۆزەردان کرا بە وەرچەرخانێکی سیاسی، ستراتیژی، شێوگەانە و ئایدیاڵێکی لە دژی دیکتاتۆریەتی مەزهەبی. وردە وردە شەی سەرکیی خەڵکی ئێران لەگەڵ دەسەاتی دیکتاتۆری هەموو رۆژێک قووڵتر و فراوانتر دەبووەوە و توانی دیکتاتۆریەتی وڵی فەقیهی بگەیەنتە ئاستی ڕووخاندن. هەر لەبەر ئەمەش کە موقاومەتی ئێران چەندین جار رایگەیاندووە کە "ڕووخاندنی دیکتاتۆریی ئایینی کاری خەڵکی و موقاومەتی ئێرانە!"

عەبدولڕەحمان گەورکی، شرۆڤەکاری سیاسی و نووسەر

پێنج و پێکانی دەستەبات..
سەلام عومەر

دواکەوتنی موچە و عاسە کردنی مامۆستای خانەنشینە نوێکان بە چەندین مانگ، تەنیا باغێکی فەرمانبەران و خانەنشینان چۆڵ ناکا، بازاڕ رادەگرێ و دەمی غەدر لێکراوان دەکاتەوە و ئەو پینج و پێچ و یانەش هەڵدەداتەوە کە هەمیشە بیانووی دەستەبات و لەسەر عەورەتی خەڵکی دادەنێن، پەردە لەسەر کەمپاکانیان لادەبات و بەبیریان دەنێتەوە کە دەزانین لە پشتاوی ئەوانەدا واتا کەمپانیاکانتان رەکەوتنەکان تەماشیان کورتە و برسی کردنی هاوڵاتیانیش تەماشێ درێژ، نەدانی موچە هێواشاندنەوەی رایەڵەکانی متمانەیە و جێگیر کردنی گەندەڵکاری ریشەیی لە هەر دەستاتێك کە گرنگی بەبرسی کردنی تووڕەکان نادات، دەبێت دەستاتداران باش بزانن بێزارکردنی هاوڵاتیانیش کە داینەمۆی گەندەڵکارێکانن سنووریان بە خەخواردنەوەو پینەوپێچەکان هەیە
ئەگەر مەبەستمان بێت دادپەروەری کۆمەڵایەتی پێکەوکەین دەبێت کۆمەڵگەیەکی ئازاد دوور لە چەوساندنەوە لەسەر بناغەی فەرمانی ناکۆکییە چینایەتیەکان دابمەزرێ، لەکاتێکدا خەبات بەرژەوەندییە گشتیەکان لەپشتاوی تایبەتیەکان بێت و تەواوی چین و تووڕەکانیش لە چوارچێوەی دامەزراوەیەکی پتەو کەبکرێنەوە، تا هیچکام لە تووڕە جەراو جەرەکان هەست بە پەراوێزخستن نەکەن و هەموان خۆیان بەبەرپرسیار بزانن کار بەسەرخستن و پشکووتنی بکەن.
هەمیشە لینین کۆمەڵگای بەگرنگ زانیوە سەرنجی دەخستە سەر بەرنامەو بیرورا سیاسیەکان و بەرژەوەندی چینەکانیشی دەخستە پشتاوەو لەکوەدا خزمەتی زیاتر بەخوارەوە کرابا لەوەدا دروشمەکانی هەندەهەنجا، دەچە ناو تەواوی تووڕە جەراوجەرەکان و گوێی لەدەگرتن، داواکاریەکانی بەهەند وەردەگرت و بێ جێبەجێ دەکردن، ئەو بۆئاشکرا دژی سەرمایەداری و چەوساندنەوە بوو، پشت و پەنای زەرینە بوو توانیبووی وەك بە سیستەمکی پتەو بپارێزێ.
بەنام ئەزموونی چەند ساڵێی حوکمەانی لەژێر زەر جاران پێچەوانەی

زانستە سیاسیەکانەو هەمیشە ئەو توێژانە بە هیوا دەکرێن کە بەبێی پشتی کەمەگان، ئەوەتا لاو کە هێزەکی دیارو بەرچاوە و هەموو وڵاتێك پشت ئەستوورە بەم وزەو توانایە، کە لە رەگەی ئەم توێژەوە گەیانکاری بنچینەیی و داهێنان بەرهەم دێت، پشتگوێ خراوە، بەتایبەتیش کە وڵات لە توێژی مشەخۆرەوە ئاراستەی بەرهەم هێنان دەکات، لەرە لاو کەوتۆتە نەوەندی ئەو پڕاوێزەی لە سەرەوە باسمان کرد، بەتایبەتیش تەواوی دروشم و بانگەشەکانی سەردەمی هەڵبژاردنەکانی پشووتر خرانە ئەستۆی بارودۆخی سیاسیەکان و بە بیانووی قەیرانەکان کە هەر خەیان هەکاری بوون، ئەم توێژەش بەتاقی تەنە لەسەر شەقامەکان بەجێمان و ساڵ بەساڵیش بەکاری شەلگیرانەتر یەخەیان دەگرێ، هەرووك چۆن جوتیارانیش خرانە لیستی موچەخۆرانی حزبی و خواستی بەرهەم هێنانیان ریشە کێش کردوو هەڵیاندانە بەر دەرگای حزبیەکان و فەری دەست پانکردنەوەو سەرە گرتنەکیان کردوون کە ئیدی نەتوانای جەماکرنی هەرەوەزی و وەشاندنی دانەوێڵەو گرتنی داسیان ماوە، نەبیریش لە زیادکردنی بەرهەم و بەبازاڕکردنی دەکەنەوە.

سلکی پەروەردەش بە جۆرێك تەکو پیك دراوە خرێکە لەنەو مامۆڵی دارایەکاندا ئەودەستی و دەستی پەدەکرێت، قوتابخانەی تایبەت و حکومی و کە ژمارەی ئەوە و ئەرەو زانکۆ ئەهلیەکان قوتابیانی دەسخۆی دووەمی و رارایەك کردووە خرێکە ئەوانیش دەخلیسکێنە نەو نەزانی ئەو پلانانەی وەزارەتکەیان بەیان دادەنێ، بەم هەکارشەوێ ترازانی زیاتر دەکەوێتە نەوان ئاستی قوتابیان و چینکی خاوەن دارایەکی زەر دەبێتە نمرە کەو قوتابیە ماندووەکانیش بە نیگەرانییەوە سەرنج لە ئەنجامەکانیان دەدەن.

ئەوەی کەزەر مەبەستە ئەم بارودۆخەی ئەستایە کە هاوڵاتیانی پەدا گوزەر دەکات، سەرەرای ئەوەی بەکاری پانتاییکی بەرفراوانی داگیر کردووە، جموجۆڵی بازاڕیش دوای ئەم کرنتینەی بە موچەیەوە وەك ئاوەکی مەند وەستاوەو موچە کەوتۆتە دەستی هەردوو حکومەتی تاسەر ئەسقان گەندێ و دەروونی هاوڵاتیانی بەجۆرێك تەکوپەك داوە بایی یەك گەرد متمانەیان بە کەمپانیاکانی بەڕێوەبردنی ئەم نیشتمانە نەماوە، چونکە لە هەر قەیرانێك کە روو لە وڵات دەکات ئەوان دەستوەستان دەمێننەوەو پە دەدانە موچەی هاوڵاتیان و هەر لەیەکەم ساتەوە بیر لە دواخستن و کەمکردنەوەو نەدانی دەکەنەوە کە ئەوە لەمۆژووی مرۆقایەتیدا زەر دەگمەنە.

هەموو ئەم هەکارانە چینایەتی بە جۆرێك زەق کردۆتەوە کە لەدیاردەو بۆتە مۆترسی و پێناچێ بانگەشەو بۆنی کەمپانیاکانی دەسڵات تووڕەیی ئەم چینانە هەور کاتەوە، چونکە ئەو شەقارە

گۆڕەی دروستیان کردووە بۆ تەقینەوە رزیوانە یەکناگرنەوە کە هەمیشە لەکاتی بیانوکاندا نەوانەکانی پەددروونەوە.
بۆیە چارەسەری ریشەیی گەلانەوەیە بۆ ناو خەڵك و گۆڕتنە لەو داواکارییانەی لە شەقامەوە دەردەچن، نەك کپکردنی خۆپیشاندان لەپێناوی مافەکانیان و زەقکردنەوەی دوو زمان و دەستگیر کردنی چالاکوانان، چونکە چەقی گەلانکاریەکان لەوە لە دایك دەبن، هەروا جڵەجڵە کردنی بەڵێنەکان و هاوسەنگ کردنی موچە، کە دەروونی زۆرینەی فەرمانبەران و خانەنشینانی بریندارکردووە، بەتایبەت کە هیچ بەهایەك بە ساڵی خزمەت و فەرمانبەرێ بەتەمەن و ماندووەکان دانەنراوە لە بەرامبەردا پلەی حزبی جۆگەی گرتووە، بۆیە دەبێت هەنگاوی هاوسەنگ کردنی موچە یەك لە کارە سەرەکیەکان بێت، چونکە ئەوە هەوڵێکی سەرەتاییە و ئاوەدانەوەیە لە توێژە کەمدەرامەتەکان، خۆ گەلانەوەی متمانە و شکۆی دەسەڵاتی خەڵکی هەرچی زووە دەبێت کاری بۆ بکرێ، چونکە ئۆگرێر بەتەمای بۆغدا تێگوشین هەمیشە ئەو دوژمنەو رزیل و رزیلترماندەکات، ناکرێ چارەنووسی گەلەك بخەینەوە بندەستی دوژمن، لە پێناوی مانەوەی کەمپانیاکانی ئەمە کە ئەوە بەناوی خەتان کردووە.
دواتر بیر لە نەهێشتنی چینایەتی بکرێتەوە کە ئێستا خرێکە زەر بزرقی پانتاییەکانی کەمەگا دادەپۆشێ و شەقام دەوروژێنێ بۆجەرەك گەیشتنە ئەو ئاستەی خەڵك بیر لە هاتنەوەی بۆغدا کە دوژمنە بکاتەوە، ئەوەش بەخەداچوونەوەی دەوە.

جەنگی ئیسرائیل و ئەمریکا دژ بە ئێران و ئاکامە زیانبارەکانی!.. نوری بەشیر

بەدوای توندبوونەوەی کێشەکانی ئەمریکاو ئیسرائیل لەگەڵ ئێران کە پێی نایە قۆناغێکی توندی پێوپاگەندەی شەڕو هەرش و بەمبارانی بنکە سەربازی و ئابوریەکانی یەکتر و هەروەها پێشبڕکێ لە کوشتاری خەڵکی مەدەنی لە ئێران و ئیسرائیل، کە وایکرد مەسەلەی بەردەوامی کوشتاری خەڵکی فەلەستین و بەتایبەت غەززە لەگەڵ بەردەوامیدا

بشارەتەوە، وە ناڕازایەتیکان بڕیتە دواوە، بەڵام بزوتنەوەیەکی ناڕازایەتی جیهانی بەدژی جەنگ و کوشتارو ملهوڕی ئیسرائیل کە بە پشتیوانی ئەمریکا و وڵاتانکی ئەورووپا، مەترسی ڕژهەڵاتی ناوەڕاستکی لەخونهەڵکشراو وەنەیکی ئینسانکوژیی فراوان دەخاتە بەردەم کەمەڵگای مرۆڤایەتیەوە، نەک تەنها بەدژی حکومەتکەی ناتانیاهۆ، بەڵکو بەدژی خودی ئەمریکاو وڵاتانی ئەورووپا سەری بەرزکردەوە.

ئەمریکاو دەوڵەتانی ئەورووپی بەبیانوی ئەوەی کە گوایە هاوکاریکردنی ئیسرائیل بە چەك و پشتیوانی سەربازی بە "بەرگریکردنە لە ئەمنیەتی ئیسرائیل" و " پێشگرتنە لە دەستڕاگەیشتی ئێران بە چەکی ئەتەمی"، بیانویەکی پووچە، چونکە ئەوەی ئەمنیەتی ناوچەکەو خەڵکی ناوچەکەی ڕووبەڕووی مەترسی کردەتەوە، هاوڵاتی مەدەنی کەمەڵکوژ دەکات، شارەکان وێران دەکات، کەمەڵگاکان لەبەریەك هەڵدەوەشێنێتەوە، ئەوە خودی ئەمریکاو دەوڵەتانی ئەورووپی و ئیسرائیلە کە سەناکەنەوە لەهیچ تاوانێك.

لەکاتێکدا ئیسرائیل بە بەرچاوی جیهانەوە منالی برسی فەلەستینی لەسەڕی خواردن وەرگرتندا دەکوژێت، ئەوان بە مافی ئیسرائیل بە پارێزگاریکردن لەخەی ناوزدەی دەکەن، ئیسرائیل هەرشە دەکاتە سەر ئێران و ناویان لێناوە مافی ئیسرائیل بە پاراستن لەخەی، هەر بزوتنەوە و ناڕازایەتیەك دژی دەرکەوتی فاشیستی ئیسرائیل و تاوانکانی لە غەززە بە دژایەتی جولەکە تاوانبار دەکەن و هەڵسوڕاوانی خەپیشاندانکانی پشتیوانی لە غەززە دەستگیر دەکەن!

بەڵام سەرەنجام هەزی ناڕازایەتی مرۆڤایەتی ئاشتیخواز و ئازادیخواز و مرۆڤدۆست لە دەنگی دەنگی فەکەو بەمبەکانی ئەوان بەهێزترە. سەرەنجام ئەو هێزە جیهانیە ئینسانیەیە کە توانی سنورەك بە ملهوڕی ئەمریکاو ئیسرائیل دابنێ، تا دەستیان بلەرزە لەوەی ناوچەکەو جیهان بەرەو وێرانکاری ڕابکێشن. ئەو دەنگەی ناڕازایەتیە بوو کە دەوڵەتانی ئەورووپای پشتیوانی ئەمریکاو ئیسرائیلی ناچارکرد بکەونە بەڵێنبڕین بەرامبەر بە تاوانکانی ئیسرائیل و هەرشەکانی ئەمریکاو ئیسرائیل و بە هەکاری تەکدانی دەخی سیاسی و ئەمنی ناوچەکەو جیهانی بزانن. باسی مەترسی تەنینەوەی نائارامی و ئاژاوە بکەن بەهەی درێژکێشانی جەنگەکەو هەرشەکانی ئەمریکاو ئیسرائیلەوە بەسەر ئێران و وێرانکاری لە غەززە. سەرەنجام ترامپ، دوای نیشاندانی هێزی بازووی شەقاوچێتی ئیمپریالیزمی ئەمریکی، بانگەشەی ئاگرتنی جەنگ و بەمبارانکانی نێوان ئێران و ئیسرائیل دەکات!

هەبەتە، لەنێوان جەنگ و وەستانی شەڕدا، بەهەموو پێوانەیەکی

مرۆڤایەتی وڵستانی شێ مایەی خۆشحاڵیە، ئەگەرچی ئەم هەنگاوەی ترامپ و ئەمریکا لەلایەک جەگای گومانە، لەلایەکی ترەوە لەبەرژەوەندی ئەمریکاو ئیسرائیل و بە مانەوەی رژمی ئێرانە، بەڵام بەرژەوەندی خۆک لەوەدایە کەبەڵای کوشتار بەسەر خۆکی ئەم دوو وڵاتەو بەڵای جەنگ بەسەر سەری خۆکی ناوچەکەوە بەواتە دواوە. خۆکی ئێران و ئیسرائیل و ناوچەکەش بەرژەوەندیان لە جەنگی ئەم دوو حکومەتە کۆنەپەرستە سەرمایەداریدا نیە، ئەگەرچی ئاشتیشیان لەوەوە نیە کە لەبەرژەوەندی خۆکەوە سەرچاوەی گرتبێت، بەڵکو لەبەرژەوەندیەکانی خیانەوەیە. کەمەگای جیهانی و ریزی خۆکی مرۆڤدۆست و ئازادیخواز و یەکێتیە کرێکاری و لایەنە چەپ و سۆشیالیستەکان ئەمە باش دەزانن، هەربۆیە ناڕەزایەتی جیهانی نزیک بەدوو ساڵ بەدژی کەمەکۆژی ئیسرائیل لە غەزە و هاوپەیمانە ئەمریکی و ئەوروپاییەکانی بەردەوامبوو لەشەوێکی تردا، ئەگەرچی بەشەوێکی کاتی فەزای جەنگ چ لە ئیسرائیل و چ لە ئێران ناڕەزایەتی خۆکی لەو دوو رژمە بردە داوە، خۆکی هەردوو ووڵات بەهەی ترسی بەمباران و مووشەکەکانی ئێران و ئیسرائیل ناچاربوون ماڵو حاڵی خۆیان چۆ بکەن یاخود ژیان لەژێر زەمینەکاندا بەسەر بەرن، بەڵام سەرەنجام دووركەوتنەوەی بەڵای شێ دەتوانێ ئومێدێك لای خۆکی ئەو دوو وڵاتە و ناوچەکەش دروست بکاتەوە بۆئەوەی بتوانن ناڕەزایەتیەکانی خۆیان، ڕەنگە لە هەلومەرجێکی سەخت تردا دووبارە دەست پێبکەنەوەو فراوانی بکەنەوە.

ئەمە کەمەنیستەکان دەزانیین، خۆکی هەروەک چۆن بەرژەوەندی لە جەنگی ئەو وڵاتە سەرمایەداری و کۆنەپەرستانەدا نیە بەجگە لە کوشتارو ئاوارەیی و کاولکاری، بەهەمانشێوە ئاشتی نەوانیشیان لەبەرخاتری خۆک نیە بەڵکو ڕکەوتنیانە لەسەر دابەشکردنی ئەو تالانی و دزیەی کە لە ڕەنجی چینی کرێکار و جەماوەری زەحمەتکێشدا دەستی بەسەردا دەگرن!، بەڵام نابووونی فەزای جەنگ بە خۆک لەبارترە بە ڕکخراوبوون و ناڕەزایەتی، وە خۆکی مرۆڤدۆستیش ئەمە دەزانن، هەربۆیە فەزای وڵستانی جەنگەکە دەتوانێت ریزی ناڕەزایەتیەکان گەورەتر بکات، خۆک لە جەگاو ڕەگاو شوێنی کاری خۆیدا بێت.

٢٤ی جونی ٢٠٢٥

ئەوانەی خەیان بەجیاواز دەزانن.. ڕەسوو بەختیار

پێش ئەوەی باس لەجیاوازی بکەین، دەبێ باس لەداهێنان بکەین، چونکە داهێنان هیچ پەیوەندییەکی بەجیاوازییەوە نییە، بەڵکو کەسێکی ئاسایی، عەقڵێکی ئاسایی، کردەوەیەکی ئاسایی، کەچی لەناوەندی، ئەم هەموو ئاساییە، خاڵێکی داناوە، ئەو ئاساییانە پڕە پڕ بدا، دەبینی لەناو جەنجاڵی ژیاندا، دەیەوێ خاڵێکی نوێ بدۆزێتەوە، بەهەوڵکانیان دەیدۆزنەوە و دەبنە داهێنەر، بەڵام هیچ جیاواز نین، تەنیا عەقڵیان بەباشی بەکارهێناوە....هەرچەندەک با بڵێن لای ئەوانەی خەیان بەجیاواز دەزانن.

ڕاست دەکەن، ئەوانە جیاوازن، زۆر و زۆری دەکەن، هیچ باکێکیان بەکەس نییە، بەڵێ جیاوازن، چونکە نازانن، دەرئەنجامی ئەم سیاسەتە، ئەوان بووکەڵەیەکن، بەدەست ئەوانی دیکەوە، یان ئەوانەی لەبنەڕەتدا خوا وایکردووە، کەم عەقڵ بن، دەبینی کەسانێکی دیکە دەیان دوێنن، کەچی قسەی جوان و بەسەلیقە و لەبنی کودی دەدەن، بەشێک لەوانە زۆر سەرسوڕمان دەبن، دەڵێن بەڵێ ئەمە جیاوازە، گەرانیبەژێک دەنگی خۆش، بەجیاواز نابیندرێ، ئەو جیاواز نییە، بەڵام دەنگی خۆش، کاتێک شەوازێکی دیکە لەدەنگ بەکاردەهێنێ و سەرکەوتووە و هەوادارێکی زۆری دەبێ، ئەو جیاواز نییە، ئەو داهێنەرە.

زۆر هەن خەیان لەخەیان گەڵاوە، دەڵێن ئەمە جیاوازین، ڕاست دەکەن، ئەوان جیاوازن،چونکە کەر لەناوەندی هەموو ئاژەڵکانی دیکە بەجیاواز دانادرێ، بەڵام کاتێک دەزڕێ، جیاواز دەبێ، ئەمەش لەقورئانی پیرۆز باسکراوە، کەس بەی نییە تانەی لێ بدات، ئەوەی کەر دەیکات بە خزمەتی مرۆڤ جیاوازی نییە، بەڵکو ئەرکی خەیاتی، لەوتەی هەیە هەر وابووە، زەر جار ئەو کەرە باز و غاردانی ئەوەندە چوستە، یەکسەر خاوەنکەی دەڵێ، بەڵاستی جیاوازە، کەواتە جیاواز بوون بەداهێنانە، نەوەک بەقسەی هەڵەق و بەڵەق، شاعیرانی کلاسیک هیچ کامیان جیاواز نین، بەڵام شیعری هەندێک لەو شاعیرانە داهێنانی تیادا کراوە، نووسەرێک ئەدیبێک خەی وا نیشان دەدا جیاوازە، بەڵام لەبنەڕەتدا ئەو خەی بەجێاواز نابینێ، کەچی لەناکاوێکدا دەبێتە گاڵتەجاری دەسەڵات و ئەپزسیۆن، هەرجی دەیڵێ وا دەزانێ کەس نایزانێ، هەی گوناح، خەڵک نایەوێ خەی بخاتە نەو کەوانەیەک لەی دەرنچێ، کەسانێک هەن خەیان بەجیاواز دەزانن، کەچی

هەر لەتێک ئەوانە دەبینەرن، رێژەک لەرێژان لەپسپۆریەکیان داهێنانیان کردووە.
لەنێو هەموو ئاژەڵەکان شێر و پڵنگ خەیان بەجیاواز نازانیووە، کەچی لەکاتی راودا، دەیانەوێ داهێنان بکەن، بۆکو لوقمە گۆشتێک بە بچووکانی رابکێشێ، (دەزانم ئەوتان لەناشیونا جوگرافیک بینووە)ر، زۆافە بۆ زۆافەی خۆی، خۆی بەجیاواز نازانێت، بۆیە بەتەکس و فیلەر بکات، کەچی شانازی بۆ گەردنی دەکات، کاتێک مانگایەک لەنێو هاوڕێکدایە، پێی جێستی لەدوورەوە دیارە، کەچی رەوە شێرێک دەیەوێ پەلاماری بدات، لەو کاتەدا پێش ئەوەی خۆی رزگار بکات، دەبێتە رێگرێک تا بچووکانی دیکە بڕن، خۆی دەکاتە قوربانی، لەوانەشە رزگاری بێ، بەهۆی ئەو داهێنان و گەزرانی بەقەچەکانی بەرامبەر شێر دەبێتەوە.
هەرچەندێک بێ، داهێنان جیا دەکرێتەوە، لە جیاواز بوون، هەڵە بن یان هەڵە نەبن، داهێنان بەئەزموون و خوێندنەوەی دروست دەتەکایەوە، نەک خۆی بەپاڵەوان بزانی و کاغەزی کەس نەخوێنێتەوە و بە ئەزموونێک هەڵسەنگاندن بۆ کەسانی لەهاتوو بکات.
کاتێک جیاواز دەبیت، داهێنانەکت بە خێت و دەروبەر و ژینگە و کەمگەکەت هەناکایەوە، هەی جیاواز.

ڕەسوول بەختیار

عەلی ئەشرەف دەروێشیان.. نێداری و زیندانی و نووسین.. عەبدولڕەحمان فەرهادی

چیڕۆکنووس و ڕۆمانووسی کوردی ئێران، عەلیئەشرەف دەروێشیان بەر لە ڕوخانی شا، بەهۆی هەڵوێست و نووسینەکانییەوە لە زیندانبوو، کە ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران دەستڕاتیورگرت، ئازاد کرا، وەلێ بەهۆی چالاکیی سیاسیو نووسینەکانییەوە، ڕژێمی ئیسلامییشچەندین جار لە زیندانی پەستاوەتەوە. دەقەکانی دەروێشیان بەڵای ڕەبازی ڕیالیزمیو بایەخدان بە کاروبارە کۆمەڵایەتییەکان و ڕووداوەمیللییەکانی ناو

کەمەوە، هەروەها سەرنجراکێش و بەخێرهاتنی.
دەروێشیانسەردەمانکی زۆری لە تەنگەتاوکردنی لایەنژمە داپلۆسێنەر و دیکتاتۆرکانی ئێران بەسەربردووە، کە تیایاندا بەردەوام هەوڵیکپکردنی دەنگ و بەنگی ئازاد دراوە، هەمبەرپشێلکاریەکانی دەستەڵاتداران دەنگی زۆڵو هەژاری مرۆڤانەی بە دەقی داهێنراندەربڕیوە. دەروێشیان لە بیرەوەریەکانیخۆی، بەسەر کەتواردا زاڵ بووە، ئەو کە منداڵەکینەدار و برسیی کووچەکانی کرماشان بووە، بەبەش لە نانی گەرم و بە سکی برسییەوە لەژێر بەشنایی کزی چرایەکەوە دەستی بەنووسین کردووە. کە لەبارەی منداڵیی خۆینووسیوە، نەهاتووە سەزی خۆیمان بەبگەڕێتەوە، بەڵکە دڵڕانە ناڕەزاییەکانی ئەوانسەردەمی تۆمار کردووە: (کە خرامە بەر خوێندن، بەر لەوەی فێر بکرێم، لە مینای پێنجەرەوەهەستم کرد دادپەروەری لەنەو ئێمەدا ونە).
دەروێشیان بەشێکی جەوانیی خۆی لەبوارەکانی فێرکردن بەسەربرد، بەڵام کەبینیی قوتابییەکانی بەردەوامی بە خوێندنناددن و نایانەوە بەر خوێندن، هەر زوو تووشیهیك بوو، لەبەر ئەوەی زەربەیان پێخواس و بەپێاو بوون!. هەر ئەوکاتە نووسیی: ئێمە چ فێرکردنێکە کە ئاوە لە پێخواسیی منداڵانماننددرێتەوە؟
لە بیرەوەریەکانیدا، باسوخواسیبەندیخانە و سانسەر و دەست بەسەرداگرتنیموڵك و ماڵ و چەوسانەوە و زەر دژایەتیی تر کراوەکە ژیانیان لە تاڵ کردووە، بەڵام ئەو بەمبارودخانیشەوە، قەت خیانەتی لەگەڵەمکەی خۆی نەکردووە و ژیانی خاڵك و سادەیی کەمگا و دایکان و بارودخی لادێکان و کرێکارانی کردووە بە دڵ و هەمانی داهێنراندە. لەبارەی دایکی گوتوویەتی: دایکم نەخوێندەواربوو، بەڵام ئەو لە هەموو کتێبان جوانتر لە ژیانتدەگەیشت. لەم سەردەمدا کتێب زیندانیدەکرێت و ویژدان تووە هەدەدرێت، بەڵام چیدەکدەتوانێ بە چرپەیکیش بێت، هەوداوەکانمان بەبگەڕێتەوە. ئەوارەیکی زستان لە قوتابخانەدەهاتمەوە، دەستەکانم سەرما تەزاندبوونی، جانتا پێ لە پارچە قاقەز و کتێبە دەاوەکانیشمم بەشانەوە بوو، لە کووچە و کەنارەکان، تاریکیبەپێشم دەکەوت، وەك ئەوە وابوو کە لە خەمزیاتر شارەزای هیچ چوونەوەم بێت. پیاوەکمبینی، نزیك قوڵە دیوارەك دانیشتبوو، پەیکی لەخۆی ئاماندبوو، سیمای لەنەوبەدەنگیی خۆی ون کردبوو، وەك ئەوەی لەمدنیایدا چاوەڕێی هیچ نەبێت، بە وریاییەوەڵەی نزیك بوومەوە، هەر وام دەزانی مردووە، وەڵەکە زەینم دایە، پەووی چاوەکانی بە هەواشیدەکردنەوە، بە دەنگ و نووزەیکی بەحاڵبیستراوەوە، گوتمیە: (بخوێنە کەکم، ئەویبخوێنە وەك منی بەسەر نایێت). ئەم

وشانەیوی، لە جانتاکەم، هەروەها لە سەرماکەیشسەنگینتر بووون. ئەمەم بە دایکم نەگەیاندوە، نەکا بگریە. ئەوکاتە تووڵاز بووم، بەڵام زانیم من تەنیا بە ئەو نانووسم کە چێشکەم خۆش دەوێت، بەڵکە بە ئەوەیە دەمەوە ئەو پیاوە کە نەفتە و هاوچەشنەکانی، لەناو پیت و وشە و دەستکانمزیندوو بمێنن.

لەو قوتابخانەیەی تیایدا مامۆستا بووم، بیرمڵە برستێتیی قوتابییەکانم دەکردەوە کە بە پێیەتشتیوو و پۆشاکی دەاوی بەرگەنەگریسەرما و سەقامەوە دەهاتنە مەکتەب، دەفتەرەکانیان وەك دەستی خەیان لەبەردەمتەختەمزەکانیان دادەنا، یەك لەو قوتابییانەملەبیرە کە ناوی ڕەسوول بوو، دەمبینی هەموو ڕۆژێ دەستێیکی بە خۆی دەنووسی، کە ئەمە بوو: (دەمەوە ببمە دختەر، بە ئەوەی دایکەنەخۆشکەم چارەسەر بکەم). ئەو ڕۆژە سەرما و سەختێیکی تووشی بە باوبەران بوو، ڕەسوولنەهاتبووە قوتابخانە، لە هاوڕەکانیم پرسی ئەرکەوا ڕەسوول؟ پێیان گوتم: شەوی ڕابردوو دایکیمردووە، پۆپاتاڵیشیان نەبووە پێیادەن، ناچار ڕەسوول بە کتەب و دەفتەرەکانی خۆیدایپۆشیوە! ئیتر ڕەسوول نەهاتەوە دەوام. لەبیرمە ئەو ڕۆژە نەمتوانی دەرسەکانم بەمەوە، بەرانبەر قوتابییان بە دەنگ مامۆە و پاشان لەسەر تەختەڕەشەکە نووسیم: (هەموومان ڕەئیئەم نەداریین، بەڵام نامانەوە تا هەتایە ئەمبارەمان بە بمێنتەوە).

دەروەشیان لەبارەی ژیان و مەینەتییەکانیزیندانی، نووسیوە: لە زیندان، دیوارەکانزیاتر لە بەندییەکان دەدوان، هەر درز و بەردەکیدیوارەکان چێشکی خەیان و هاوار و گریەی کەیخەیان هەبوو. من لە سووچێك دانیشتم، چێك و سینگمم دەهەنانەوە یەك، ئەمم لەترسیسەرماکە نەبوو، بەڵکە بە ئەوەم بوو چیم لەدەنگ و مەبەستم هەیە بیانپارێزم. لەوە لە قەڵەمو قاقەز و تەنانەت هەوای پاکیش بەبەشیانکردبووم، بەڵام نەیانتوانی چێشکم لەبسەنن. من لەناو هەزر و بیردانی خەمەمنووسینەوە، پاڵەوانەکانمم لەژێر پەڕووپچاوەکانم دەشاردنەوە. لە ناوەوەی خەم، هەستم بەدەنگیان دەکرد. چاونێەی هەر پاڵەوانەکمم دەکردکە بە کووچەکاندا دەڕێشتن، جارجارە بەگەمدادەچرپاندن: دەنگتان بەرز مەکەنەوە، نەکابەندییەکان گوێیان لە بەت و ڕاپەرتم لەبارەوەبنووسن. شەوکیان پاسەوانێك هاتە لامان، بینیی من بە پێنجەی شایەدمانم لەسەر خەڵکەدەنووسم، پێکەنی و گوتی: ئەمەی دایکەی چ سوودێکی هەیە؟ باران دەبارێت و دێسەتەوە. منیش بە هەواشی وڵامم دایەوە: لەوانەیە وا بێت، وەلە باران ناتوانە حکایەت و گەڵانەوەکانم بسەتەوە، بەڵکە دەیانباتە سەردرەختێك، هەر کە

درەختەکە وەبەرهەم هات، دەخوێنرێنەوە.

*بە ئەم نووسینە، سوود لە چەند چیرۆکێکی دەروێشیان وەرگیراوە کە لە کتێبێکدا بە ناوی (ئابشەران) لەلایەن د. ئەحمەد مووسا کراوە بە عەرەبی. لە ساڵی 2016 دەزگای ڕۆشنبیری میسری بڵاوی کردووەتەوە، کتێبەکە بریتییە لە 12 چیرۆك.

عەبدولڕەحمان فەرهادی

هایکۆ.. سمکۆ ئەحمەد ڕەشید

1
ئاسمان گەشتی مانگ و
هەساركانی دادگرێ
بە وردی گوێ ادەدەرێ
کاتێ دایکم نزا دەکا
2
بازێکە فڕی
بەردەکە تەنیا مایەوە
لە ڕووبارەکە.
3
لە باخەکە گوڵێک و پەپولەیەک
ژوانیان هەیە
دەبوو ئەوم بە ڕەشبا بگوتبایە.
4
ئاگرەکە خەشدەکەم،
هاوینی تەنیایی
ساردە
5
لەم زەمانە خەمەشیدا
ڕەشهەگەاون
خوێنە سپیەکان
6

گۆم لە قالەنچەیەک بوو دەیگوت:
خۆشبەختی ئاوەیە
گەشت بکەوێتە لێژیی
7
بە تەنها بەم ناخۆرێ
نانێکی تەقم هەیە
زۆر.
8
بازاڕی باڵندە فرۆشان،
خۆشحاڵ بووم بە بینینی ـ
قەفەسێکی بەتاڵ!
9
پیاوێک دەناسم لە بەر چاوزار
دەڵکی سپی
لێژەر کراسێکی تەشدا شاردەتەوە.
10
ئاسمان و زەوی،
فاریزەیەک نەوانیانە ـ
گوڵ،گوللە.
11
پاییز و جەنگ،
درەخت و مندااڵنی بە پەناگە
هاوخەمن.
12
ناوەرم بمرم،
دەترسم بە خانوو لانە بمێنێتەوە ـ
تەنیایی.
13
من تەنیایی خەم میقات کردووە
کە کتێبێک دەکەمەوە
خەی دەکوژێتەوە.
14
بەدەنگیەیەکی ترسناک،
هەژاشە لە هەناسەکانم دەکات
کەبەی گورگ.
15
سەبەری چیای سەر سپی،

نیشتۆتە سەر شانی شار
تۆمومژی سپێدە!
16
لەگەڵ دیوارەکی پیر ،
قومارمان لەسەر ڕوخان کرد
من بردمەوە.
17
چۆن لە بەژنی چرکەیەکدا
بینایی ئەستێرەیەک دادەچەقێت
وەهان دڵخۆشیەکانی من .
18
لەسەر نەخشەی جیهان
بەسەر ڕووماتی ئەودیوی دنیا دەنیشتەوە
ڕوانینم!
19
چەلەکەیەکی باشکاو
زمانی حاڵی دەیگوت
ئاسمان مشتەک خۆڵی خۆمەشیە
20
لەسەر پەستی شەپۆل
پەنجە لەرزەکانی دەقەقسن
هەتاو!
21
من و نابینایەک
پێکەوە نەمانبینی
ئەو بایەی ژابووە کێان
22
ئەو پیاوەی سووک بە تەنیا دەخوا
تەگەیشتووە
سەبەر تامی گڵاس نادا
23
کەلارەکەم نەبوو ،
گەڵا ژاوەکانی تەمەن بوو
ئەوەی با بردی .
24
دەبێت بەم،
لە کافە جەنجاڵەکە چاوەڕێم ـ

کورسیێکی تەنیا.
25
بە خەتێکی درشت،
لەسەر دیواری خانووەکەم
دنیا هەڵاج دەکەم
26
بە گریانی ئاسمان،
سووز، سووز پەدەکەنە
زەوی
27
خەتای باپیرە گەورەم بوو
بە منداڵی
دوو چڵەکەم بە بەردێک دەکوشت
28
هەمیشە ووخساری مرۆڤ،
لە تاریکیدا دەشارێتەوە
شەوکارێک!
29
جانتاکەم قورس نییە
من دەست دەماوە
ماندووم.
30
ماڵم دەگوازمەوە ئاسمان
ئەم زەویە
کەنارێکی تەنگەبەرە
31
بەووتی بە شەقامدا تێدەپەڕێ
مەحەمی هەموومانە
خاتوونی با
32
نەیهێشت چۆڵ لە سەمای
هەڵۆی باران ببینم
مەرگی دراوسێکەم!
33
باپیرە گەورەم زوو زوو دەیگوت:
بە بیرمدێت ، ڕۆژگارێک
نیشتیمان هی هەموان بوو

حوزەیرانی 2025

سمکۆ ئەحمەد ڕەشید

کچە چالاکوانی کورد ژینا مودەیس گورچی.. ڕۆژا شوان

ژینا مودەیس گورجی، کچێکی ناسراوی کوردە. خەڵکی شاری (سنە) یە، لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان. نووسەر و ڕۆژنامەوان و تێکۆشەر و چالاکوانێکی سەرسەخت و چاونەترس و بەناوبانگی مافەکانی ژنانە، لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و لە ئێران.
ژینا مودەیس، خوێندکاری زانکۆ بوو. خاوەنی کتێبخانەی (ژیرا) یە لە شاری سنە.

ژینا مودەیس گورجی، ناوی چووە لیستی (١٠٠) ژنانی چالاکەنان و تێکۆشەر و کاریگەری جیهانەوە، کە مەرپەنجەیان لە گەڵانکاری دیارە. وەکو چالاکوان و داکۆکیکار لە مافەکانی ژنان و لە دژی تاوانی تۆندوتیژیی دەرهەق بە ژنان و لە دژی پیاوسالاری و دەستدرێژی سێکسی. لە لیستی ساڵی پاردا (٢٠٢٤) ناوی ژینا مودەیس گورجی، لە ریزبەندیی (١٤) مینی ئەو لیستە دایە.
هەروەها کچە چالاکوانی کورد، نادیە موراد، براوەی خەڵاتی نۆبڵی ئاشتیی ساڵی (٢٠١٨) کە یەکەم کوردە خەڵاتی نۆبڵی بردەوە. ناوی لە هەمان لیستی (١٠٠) ژنی جیهانی، ساڵی (٢٠٢٤) دایە. ناوی نادیە موراد، لە ریزبەندیی (٤٧) مین دایە.
ئەمەش شانازییە بۆ گەلی کوردمان کە دوو کچی چالاکوانی کوردمان لەو لیستەدا ریزبەندی کراون. هیوادارم لە لیستی (١٠٠) ژنانی ئەمساڵیشدا (٢٠٢٥) دوو ژنی تری کورد، ناویان لە ریزبەندی ئەمساڵدا بن. چەندین کچ و ژنی چالاکوان و تێکۆشەرمان هەیە، کە لە جیهاندا ناسراون و ناوبانگیان هەیە. شایەنی ئەوەن، کە لەم لیستەدا تەماربکرێن.
ژینا مودەیس گورجی، بە هەی تێکۆشان و چالاکییەکانی و

داکۆکیکردنی لە مافەکانی ژنان، رووبەڕووی ئاستەنگی و بڕیارگیری و لێدان و جۆنێدان و سوکایەتیکردن و بەندکردن و ئۆشکەنجەدانی جەستەیی و دەروونی بووە. بەڵام هەموو دەندەیی و کردارە قێزەونانەکانی، رژێمی پەت و سەدارەی کەماری ئیسلامی ئێران، نەیانتوانی و ناتوانن، وا لە تێکۆشەرێکی خەباگر و کەنەدەری کوردمان، وەک ژینا مودەیسی بکەن، کە چەکیان بە دادات و ملکەچیان بێت و دەست لە خەبات و لە چالاکییەکانی هەبگرێت. بە پێچەوانەی خواستی داگیرکەری رژهەڵاتی کوردستان، ژینا گورجی، زیاتر سووربوو لەسەر چالاکییەکانی و درێژدان بە خەبات و بە گەیاندنی پەیامە مرۆییەکانی و رووبەووبوونەوەی تاوانەکانی رژێمی دیکتاتۆریی ئیران.
رژێمی ئاخودی ئێرانی، چەند جارێک، ژینا مودەیسیان خستە ژووری تەسکی تاکە کەسی و گۆشەگیریی، لە گرتوخانەی سنە و هەمەدان. ئۆشکەنجەی جەستەیی و دەروونیان دەدا. لە دادگایی کردنێکی نادادپەروەریدا، بەیاری ماوەی (٢١) ساڵی زیندانیکردنیان بە سەریدا سەپاند. بە کەمەک تاوانی هەڵبەستراوی بە بنەما تاوانباریان کرد. لە دوای تانەلێدان لە بەیارەکانی دادگا و تەهەچوونەوە و پیداچوونەوە و داکۆکیکردنی پارێزەرەکانی و سەلماندنی بێتاوانیی لەو تاوانانەی خستوویانەتە پاڵی. ماوەی زیندانیکردنی، لە (٢١) ساڵەوە، کەم کرایەوە بە ماوەی (٢) ساڵ و (٤) مانگ.
(قانع) ی نەمر کە لە ساڵی (١٩٦٣) دا، خەی وریای کۆی لە تاران زیندانی دەکرێن، لە هەنراوەی (لە بەندیخانەدا). ئەم چوار دەڕەمان لەو هەنراوەیەی هەبژاردووە:
بیری ئازادیم لە زیندانا فراوانتر ئەبێ
قوڵ بەسەر ئەو دوژمنە هیوای بە بەندیخانەیە
چاوەڕوانی شەشکەم عالەمە رزگار بکا
میللەتم بە ئەم مەبەستە کردوەی شەرانەیە
چەکی شەشگەی من نووسین و بیر و باوەڕە
راپەینە، هەمەتە، پە لە نەعرەتی کوردانەیە
گەر بە ئازادی نەژیم خەاتە بە لەشم
نەکەری و سەردانەواندن کاری نامەردانەیە
مامۆستای زمانی کوردی (زارا محەمەدی) لە رژهەڵاتی کوردستان، کە لەسەر ئەوەی خەبەخشانە زمانی کوردیی بە کەمەک منداڵانی کورد دەوتەوە. رژێمی ڕگەزپەرستی ئێران، کە بە زیندانی

کردن بردیان، مامستا زارا محەمەدی، لەبەردەم دادگای شاری سنەدا، لەنێو ئاپۆرەی دەستزانیدا، بە زەردەخەنەوە یەکەوە، وتی:" قوڕ بەسەر ئێو دوژمنەی هیوای بە بندیخانەیە".
ئەم نیوە دەڤە هەنراوەیەی قانع بوو هۆنی چەندین هونراوە و پەخشان و وتار.
بەشێک لە چالاکیەکانی ژینا گورجی:
١ــ لە ساڵی (٢٠١٩) دا، لە رێژەهەڵاتی کوردستان، رێکخراوی (ژیڤانە) ی ژنانی دامەزراند. کە هەڵگری ئایدەلۆژیای فیمینیستە. ئەم رێکخراوەیە بارەگای لە شاری سنەیە لە رێژەهەڵاتی کوردستان. لە رێگەی پەروەردە و چالاکی و پشتیوانی، سەرسەختانە داکۆکی لە مافەکانی ژنان و لە مافە کۆمەڵایەتی و کولتووریەکانی کچان دەکات. بەرەنگاری تووندوتیژی دژی ژنان و پیاوسالاری دەبێتەوە، لە رێژەهەڵاتی کوردستان و لە ئێران.
ژیڤانە دەکەکی تیژە لەسەر دە و لەناو چاوانی رژێمی فاشیستی پیاوسالاریی ئێران. لە دادگاییکردنی ژینا گورجی، تەمەتی ئاویان دایە پاڵ، کە دامەزرێنەری ئەم رێخراوەیە، رژێم وا تێدەگەن، کە ئامانج و دروشمەکانی ژیڤانە وەرانکەر و تێکدەرانەن و بە رووخاندنی رژێمی ئێران دامەزراوە.
٢ـ ژینا گورجی، ئەندامی کۆمیتینی کۆکردنەوەی یەک ملیەن واژوو بوو. بە ریفەرمی یاسای ژنان لە ئێراندا.
٣ـ ژینا گورجی، تێکۆشەرێکی سەرگەرم و دیاری بزووتنەوەی شۆڕشی ژنان
(ژن ، ژیان ، ئازدی) بوو، کە لە رێژەهەڵاتی کوردستان. و لە سەرانسەری ئێران، دوای جوانمەرگ کردنی کچە کوردی بەتاوان (ژینا ئەمینی) کە بە یەکەمجار لە شاری سەقزی رێژەهەڵاتی کوردستان، شوێنی لە دایک بوونی ژیا ئەمینی، لە رێژی (١٦/ سێپتەمبەر/ ٢٠٢٢) سەرهەڵدا و دوایی بوو بە راپەڕینێکی سەرتاسەری و هەموو شارەکانی رێژەهەڵاتی کوردستان و ئێرانی گرتەوە. بەکو لە پایتەخت و لە شارە گەورەکانی گەلە لە وەتانی جیهانیش، رێوندی کورد و بیانیش، خۆپشاندانی ناڕازیان سازکرد و سەرکەنەی رژێمی ئێرانیان کرد، هەمو جیهان سەرکەنەی ئەم تاوانیان کرد. رژێمی تایفی و ڕەگەزپەرستی ئێرانی، بە تەمەتی ڕوومالکردنی
ئەم خۆپشاندانە ناڕازیانە، ژینا مودیس گورجیان گرت و ئەشکەنجەیان دا.
٤ـ ژینا مودیس، لە چەند کەنفرانسکی نودوەتی، کە لە دژەوی کوردستان سزا کرا، بەشداریی کرد. لە چەند

کەناڵەکی تەلەڤزیۆنی دەروەی کوردستانیش، دیمان و گفتوگۆیان دەربارەی چالاکییەکانی و داکۆکیکردنی لە مافەکانی ژنان لە رۆژهەڵاتی کوردستان و لە ئێران کرد. چەند وەرگێڕێکیشی سازکرد. رۆژهەڵاتی ئێرانی، ئەم بڕیارەی بە توندی ڕەتکردەوە و هەڕەشەی لێکردن.
٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە شێوەیەکی بەرفراوان و بەردەوام لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١١ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٢ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٣ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢١ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢٢ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢٣ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٢٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣١ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣٢ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣٣ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٣٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤١ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤٢ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤٣ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٤٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥١ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥٢ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥٣ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٥٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦١ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦٢ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦٣ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٦٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧١ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧٢ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧٣ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٧٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨١ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨٢ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨٣ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٨٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩١ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩٢ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩٣ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩٤ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩٥ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩٦ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩٧ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩٨ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
٩٩ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.
١٠٠ـ ئەم بڕیارە لە کاتێکدا دێت کە ئێران بە بەردەوامی لە ڕێگەی دامەزراوە ڕاگەیاندن و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەوە، ڕووبەڕووی هێرشی سایبەری دەکرێت و ئەو هێرشانە بە شێوەیەکی بەرچاو زیادیان کردووە.

٤ـ تاوانی بەناوکردنەوەی(پەوپاگەندە) لە دژی رژێمی ئێران و هاندانی خەڵکی
بۆ تووندوتیژی.
٥ـ تاوانی (چاوپێکەوتنی لەگەڵ میدیای بیانی) و رسواکردنی دۆخی وڵات.
٦ـ تاوانی (هاوکاریکردن لەگەڵ گروپ و دەوڵەتی دژبەر).
٧ـ تاوانی (پێکهێنانی گروپی نایاسایی بە ئامانجی روخاندنی رژێم).
ژینا گورجی دەڵێت:" کاتێک کە کلوپەڵەکانم بە بەندیخانە ئامادەکرد، پێش هەموو شتێک، هیوام خستە جانتاکەمەوە". بەپێی خۆی چوو بۆ دادگای یەکی شاری سنە بۆ دادگایی کردنی.
بەیاری سزادانی بەندکردنی بۆ ماوەی (٢١) ساڵ:
بەپێی ئەو تاوانە جەراوجێرە ترسناکانەی خستیانە پاڵ، کە لایەن هەواڵگریی وەزارەتی ئیتلاعاتەوە بیان داشبوو. لقی یەکی دادگای شەش لە سنە، سزای
(٢١) ساڵ زیندانی بەسەردا سەپاندا. ڕوانەی بەندیخانەی شاری هەمەدانیان کرد.

دوای تانەلێدان و تەچووونەوە و سەلماندنی بەتاوانیی لەو تاوانانەی دراونەتە پاڵی، لە ڕۆژی (٧/ ئۆکتۆبەر/ ٢٠٢٤) دا، دادگای تەچووونەوەی شاری سنە، سزای زیندانیکردنی لە (٢١) ساڵەوە، کەم کردەوە بۆ (٢) ساڵ و (٤) مانگ زیندانی. لە هەندە سەرچاوەشدا نووسراوە، بۆ (١٦) مانگ، واتە (١) ساڵ و (٤) مانگ. لە ڕۆژی (٢/ نۆڤەمبەر / ٢٠٢٤) ژینا گورجی، چالاکوان و داکۆکیکاری مافەکانی ژنان، ماوەی (١٦) مانگی لە بەندیخانەی شاری سنەدا بەسەرکرد.
(*) بە ئەم نووسینە، سوودم لە چەندین ماڵپەڕەی ئینگلیزی وەرگرتووە.